

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาของระบบการเมือง และวัฒนธรรมทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับหลาย ๆ ทฤษฎีและแนวคิด อีกอย่างคือเกิดจากความไม่กระตือรือร้นทางการเมืองของประชาชน จากการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในการเลือกตั้งท้องถิ่นระหว่างผู้มีสิทธิเลือกตั้งกับผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดกลุ่มผลประโยชน์
2. ทฤษฎีประชาธิปไตย
3. ทฤษฎีระบบอุปถัมภ์
4. วัฒนธรรมทางการเมือง
5. ทฤษฎีหรือแนวคิดในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์
6. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
 - 6.2 ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง
 - 6.3 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นพ.ศ.2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2546
7. งานวิจัย เรื่อง พฤติกรรมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งขวาง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี
8. งานวิจัย เรื่อง การใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น
9. งานวิจัย เรื่อง การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในการเมืองท้องถิ่น
10. งานวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี
11. งานวิจัย เรื่อง การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง : ศึกษากรณีการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
12. งานวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ทางการเมืองแบบใหม่ ศึกษาเฉพาะกรณี “ท้าวรันยกมื่น”

13. งานวิจัย เรื่อง รูปแบบและวิธีการซื้อเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษากรณีเทศบาลตำบลพบพระ จังหวัดตาก

14. ข้อมูล จังหวัดชลบุรี และ อำเภอบ้านบึง

1. แนวคิดกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มผลประโยชน์ เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อเสถียรภาพและพัฒนาการของระบบการเมืองในระบบประชาธิปไตย มีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบาย มีวิธีการเรียกร้องผลประโยชน์ และนำข้อมูลมากำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน หรือ กลุ่มผลประโยชน์ ที่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์กันโดยความสมัครใจ พยายามกระทำการเพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจทางการเมืองกระทำหรือไม่กระทำการอันใดเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มตน (จักษ์พันธุ์ชูเพชร 2548:263)

กลุ่มผลประโยชน์ (Interest groups) หรือ บางครั้งเรียกว่า กลุ่มอิทธิพล หรือ กลุ่มผลักดัน เป็นคำที่ใช้ปะปนกัน เนื่องจากมีความหมายใกล้เคียงกัน การให้ความหมายที่ต่างกันขึ้นอยู่กับทัศนะของการศึกษากลุ่มผลประโยชน์พิจารณาตามหลักพฤติกรรมแล้ว เป็นการรวมตัวที่มีผลประโยชน์ได้ยึดถือตามแนวอาชีพเป็นหลัก มีการรวมตัว มีการจัดองค์การที่ดี มีประสิทธิภาพสามารถสร้างพลังและเปลี่ยนแปลงกลายเป็นกลุ่มอิทธิพล และ อำนาจเหนือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

กลุ่มผลประโยชน์ ถือเป็นกลุ่มทฤษฎีใหม่ที่ถือกำเนิดจากการรวมตัวของบุคคลหรือปัจเจกบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันบางประการและมีพฤติกรรมที่มุ่งใช้อำนาจและอิทธิพลในการดำเนินกิจกรรมในการบริหารสาธารณะที่มีต่อภาครัฐหรือนโยบายสาธารณะ โดยผ่านกระบวนการทางการเมือง (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวรรณ และ ธ โสธร ตู้อทองคำ 2547: 51) โดยแบ่งออกเป็น 2 แนวทางได้แก่

- แนวทางอุดมคติ ที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมายของกลุ่มผลประโยชน์และเป้าหมายหลักของกลุ่มคือผลประโยชน์ร่วม ผลประโยชน์ทั่วไป

- แนวทางพฤติกรรม เป็นกลุ่มที่มุ่งมีอิทธิพลต่อนโยบายและการบริหารงานสาธารณะในขอบเขต

หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมืองมีหน้าที่ที่สำคัญ ดังนี้

1. การสร้างความสมดุลของการเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งกลุ่มทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ทำให้ผู้บริหารสนใจต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

2. การเป็นเครื่องมือในการช่วยทำให้ประชาชนแสดงความต้องการของตนได้ดียิ่งขึ้น และการแสดงออกถึงความต้องการของกลุ่มมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน นั่นคือผลประโยชน์ของกลุ่มทุกกลุ่มจึงได้รับการพิจารณาจากผู้วางนโยบายเสมอหน้ากัน

3. การทำหน้าที่ป้อนข้อมูลให้ซึ่งมีค่าต่อการตัดสินใจในปัญหาหรือนโยบายที่สำคัญของรัฐ และจะเป็นข้อมูลให้นักการเมือง ผู้บริหารได้พิจารณาตาม

4. สำหรับในสังคมที่มีความสลับซับซ้อน กลุ่มผลประโยชน์จะเป็นเครื่องมือทางองค์การที่สำคัญของประชาชนในการนำความต้องการและข้อเรียกร้องของกลุ่มไปสู่การพิจารณาของผู้วางนโยบาย

5. ในระหว่างที่ไม่มีพรรค กลุ่มผลประโยชน์จะสามารถทำหน้าที่แทนพรรคการเมืองในการเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มที่ต้องการเรียกร้องต่อรัฐบาล

6. สำหรับประเทศที่มีสถาบันนิติบัญญัติ กลุ่มผลประโยชน์จะทำหน้าที่เสมือนสภานิติบัญญัติ โดยจะมีผู้ที่มีความรู้ความชำนาญของกลุ่มเข้าไปมีอิทธิพลเหนือการพิจารณา และกลุ่มยังให้ความช่วยเหลือในทางการเงินและการรณรงค์เลือกตั้งด้านอื่นๆด้วย

7. กลุ่มผลประโยชน์จะทำหน้าที่ป้องกันมิให้รัฐบาลมีอำนาจมากเกินไป ช่วยเป็นเครื่องมือตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาลในเรื่องต่างๆที่กระทบผลประโยชน์ของประชาชน

8. กลุ่มผลประโยชน์ที่แข็งขันจะทำให้สังคมพหุนิยมดำรงอยู่ได้ เป็นการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการปกครองมิให้ถูกกลืนโดยอำนาจของกลุ่มการเมือง

9. ในแง่ของพัฒนาการทางการเมือง หน้าที่ของกลุ่มผลประโยชน์จะทำให้ประชาชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น ทำให้นำไปสู่การพัฒนาการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเสรีนิยมสมบูรณ์มากขึ้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2532 : 97) กล่าวว่า กลุ่มผลประโยชน์ได้แก่กลุ่มพลเมืองที่มา รวมกันด้วยใจสมัคร เพื่อดำเนินการให้เกิดอิทธิพลต่อผู้ปกครอง

พฤทธิสาร ชุมพล ได้ศึกษาปัจจัยที่เป็นชนวนให้กลุ่มชนประเภทต่างๆ รวมกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์ ได้แก่ จำนวนบุคคลในกลุ่ม ความสำนึกในผลประโยชน์ร่วมกัน ความสัมพันธ์ติดต่อกันมามากพอควร ความรู้สึกที่ถูกคุกคามทั้งที่ถูกแย่งหรือขัดขวางผลประโยชน์ และลักษณะหรือคุณสมบัติของระบบการเมือง (พฤทธิสาร ชุมพล 2530 : 98-103)

วิธีการดำเนินการของกลุ่มผลประโยชน์สามารถกระทำได้ในระดับต่างๆ กัน เช่น การบีบบังคับโดยตรงต่อหน่วยงานของรัฐ มีการยื่นข้อเสนอหรือข้อเรียกร้องโดยใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือ นอกจากนี้มีการบีบบังคับโดยทางอ้อม ซึ่งเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับอิทธิพลเกี่ยวกับอำนาจอันเป็นผลทำให้กลุ่มผลประโยชน์พยายามแสวงหา หรือสร้างอิทธิพล และอำนาจเพื่อที่จะได้ดำเนินการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตามเป้าหมาย โดยอาจจะบีบบังคับโดยตรง หรือ บีบบังคับโดยอ้อม

จตุพร สังข์ทอง ได้ศึกษาประสิทธิภาพของกลุ่มว่า ถึงแม้กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดจะมีพลังอำนาจเพียงใด หากพลังอำนาจนั้นไม่ได้ใช้ไปในทางที่เหมาะสมแล้วก็จะไม่เกิดผลกระทบต่อการตัดสินใจทางการเมือง ในทางตรงกันข้ามก็เป็นไปได้เช่นกันว่ากลุ่มบางกลุ่มอาจมีทรัพยากรอำนาจอื่นๆ น้อย แต่มีช่องทางเข้าหาผู้ตัดสินใจทางการเมืองเป็นอย่างดี ปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ ความต้องการของกลุ่มสอดคล้องกับค่านิยมสำคัญของสังคมเพียงใด ถ้าสอดคล้องมาก ประสิทธิภาพของกลุ่มก็สูงตามไปด้วย นอกจากนี้ยังมีทรัพยากร เช่น ความพึงพอใจของสมาชิกที่จะสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการผลักดันกำลังเงินกำลังคน การจัดการ ตลอดจนสภาพความเห็นใจทั่วไปที่มีต่อกลุ่ม แต่อิทธิพลของกลุ่มบางกลุ่มอาจมีอิทธิพลทางการเงิน แต่เป็นอิทธิพลด้านความเชี่ยวชาญของกลุ่มวิชาชีพจำเพาะต่างๆ เช่น ทนายความ นักบัญชี วิศวกร เป็นต้น มักจะถูกดึงเข้าไปให้แสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐในการกำหนดนโยบายที่สลับซับซ้อน (จตุพร สังข์ทอง 2552: 21)

นักวิชาการต่างประเทศที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญ ได้แก่

ทรูแมน (อ้างใน สุกิจ เจริญรัตนกุล 2550 : 32-33) กล่าวว่า ระบบการเมืองประกอบด้วยกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่คอยทำหน้าที่เรียกร้องและปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง แต่ไม่ได้หมายความว่า การเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์เสียทีเดียว กลุ่มผลประโยชน์จะเป็นกลุ่มการเมืองก็ต่อเมื่อได้กระทำการเรียกร้องต่อรัฐบาล หรือมีความพยายามในการใช้อิทธิพลของตนในการผลักดันแนวนโยบายของรัฐ หรือให้รัฐบาลตัดสินใจกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์ของตน และการเรียกร้องต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของกลุ่มอื่นๆ และเป็นเหตุให้กลุ่มอื่นๆ ที่ได้รับผลกระทบรวมตัวกันกระทำการในเชิงตอบโต้ได้ เพราะฉะนั้น กระบวนการทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในการเจรจาต่อรองในเรื่องผลประโยชน์ แนวคิดของทรูแมนไม่สนใจว่า กลุ่มเกิดขึ้นมาได้อย่างไรแต่สนใจปฏิสัมพันธ์ต่อรัฐบาล

เบนทลีย์ (อ้างใน วุฒิสักดิ์ ลากเจริญทรัพย์ 2529 : 114) ได้ให้คำนิยามว่ากลุ่มหมายถึงกิจกรรม ประเภทใดประเภทหนึ่งร่วมกัน ไม่ใช่เป็นเรื่องของกลุ่มบุคคล แต่เป็นกิจกรรมของกลุ่ม

บุคคลที่ประกอบร่วมกันเพื่อเป้าหมาย โดยมีสาระที่สำคัญเพื่อ ผลประโยชน์ของกลุ่ม และกิจกรรมของกลุ่มซึ่งองค์ประกอบนี้จะผูกมัดสมาชิกเข้าด้วยกัน เพื่อผลประโยชน์ใดซึ่งในบางครั้งอาจเป็นสมาชิกของกลุ่มมากกว่าหนึ่งกลุ่มก็ได้

การเมืองเป็นการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคน ไม่ว่าจะอาชีพใดๆ หรือ ชมรมใดๆ โดยมีลักษณะของการแสวงหาผลประโยชน์หรือปกป้องผลประโยชน์

อัลมอนต์และโพเวล (จักษ์ ชูเพชร 2548:263) แบ่งกลุ่มผลประโยชน์ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นสถาบัน เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีการรวมตัวกันและเกิดขึ้นภายในองค์กร มีการจัดระเบียบ ซึ่งจะมีหน้าที่หลัก ลักษณะการแสดงบทบาทของกลุ่มจะเป็นการเรียกร้อง ที่มีรูปแบบและตัวแทนเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์กลุ่มตนและกลุ่มอื่นในสังคม

2. กลุ่มผลประโยชน์ที่มีการจัดตั้ง เป็นการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการ เป็นระเบียบมีการจ้างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เช่น สหภาพแรงงาน สมาคมพ่อค้า หอการค้า มีโครงสร้างในการเรียกร้องผลประโยชน์ต่อระบบการเมืองชัดเจนแต่จะเรียกร้องเพื่อกลุ่มตนโดยเฉพาะและมีขั้นตอน

3. กลุ่มผลประโยชน์ที่ไม่มีการจัดตั้ง ซึ่งไม่มีการรวมตัวกันในรูปแบบขององค์กรถาวร ดำเนิน กิจกรรมทางการเมืองแบบไม่ต่อเนื่อง ขาดโครงสร้างของกลุ่มในการดำเนินการ เช่น กลุ่มชนชั้นกลุ่มเครือข่าย เรียกร้องผลประโยชน์เป็นครั้งคราวและไม่เป็นทางการ เรียกร้องผ่านกลุ่มเพื่อน

4. กลุ่มผลประโยชน์ที่ไร้บรรทัดฐาน มีการรวมตัวกันเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ที่ร้ายแรง จึงขาด การจัดตั้งเป็นองค์กรหรือแม้จะมีการจัดตั้งมักจะเป็น ไปในลักษณะที่ไม่ยั่งยืนเป็นกลุ่มที่ไม่มีค่านิยมหรือแบบแผนในการเข้าร่วมแสดงบทบาททางการเมืองที่แน่นอน มักใช้วิธีการรุนแรงในการเรียกร้อง ผลประโยชน์ เช่น กลุ่มก่อความไม่สงบ กลุ่มผู้ประท้วง

กลุ่มผลประโยชน์จะพบได้ในทุกสังคม แต่ความสำคัญบทบาทและจำนวนของกลุ่มผลประโยชน์จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมนั้น ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง แต่ในสังคมที่มีความเจริญทางอุตสาหกรรมสูงมักจะมีกลุ่มผลประโยชน์มาก ทั้งในแง่ของจำนวนและบทบาทหากเปรียบเทียบกับสังคมเกษตรกรรม โดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตย กลุ่มผลประโยชน์จะมีบทบาทและความสำคัญเด่นชัดกว่าในสังคมเผด็จการหรือสังคมนิยมบทบาทกลุ่มผลประโยชน์ที่เด่นชัดในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การพยายามสร้างอิทธิพลต่อสมาชิกสภานิติบัญญัติ และการพยายามสร้างอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ ซึ่งจะต้องพิจารณาผลประโยชน์ของประชาชนด้วย

กล่าวโดยสรุป กลุ่มผลประโยชน์กล่าวโดยภาพรวมแล้ว หมายถึง การรวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องหรือกดดันหรือหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่ม โดยมีกิจกรรมของการแสวงหาผลประโยชน์หรือการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญ และเหนืออื่นใดคือ ผลประโยชน์ที่ได้รับ

2. ทฤษฎีประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ รากศัพท์มาจากคำว่า ประชา + อธิปไตย คือ ประชาชน + อำนาจสูงสุด คือ ประชาชนมีอำนาจสูงสุด ซึ่งประธานาธิบดี अब्राฮัม ลินคอล์น ของสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ประชาธิปไตยหมายถึง การปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นวิธีการในการดำเนินการชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้ความเชื่อที่ว่า คนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครอง
2. ประชาชนมีส่วนในการปกครองโดยตรงหรือโดยอ้อม
3. เป็นการปกครองที่ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์มากที่สุด นโยบายและการดำเนินการของรัฐบาลจะต้องมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่
4. ยึดถือเสียงข้างมากเป็นหลักในการปกครอง ในขณะที่เดียวกันก็เคารพเสียงข้างน้อย
5. ประชาชนมีความเสมอภาคกัน และมีสิทธิเสรีภาพตามที่กฎหมายกำหนด
6. ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมรัฐบาลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมรูปแบบประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ

1. ประชาธิปไตยโดยตรง โดยประชาชนของรัฐทั้งหมดจะร่วมประชุมพิจารณาเรื่องต่างๆ หรือทำหน้าที่เป็นสภาเอง ตามแบบฉบับของรูสโซ โดยมีหลักการว่า ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ในสังคม กล่าวคือประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการบัญญัติกฎหมาย อันเป็นการแสดงเจตจำนงร่วมกัน (วันชาติ วรรณพราหม 2547 : 51)

2. ประชาธิปไตยโดยการเลือกตั้งตัวแทน ซึ่งมีแบบระบบรัฐสภา และระบบประธานาธิบดี ตามทฤษฎีแล้วประชาชนจะเลือกผู้แทนทำหน้าที่แทนตนในสภา โดยที่ประชาชนยังพอจะมีช่องทางในการควบคุมการเมืองการปกครอง ขอบเขตของการมีตัวแทนของปวงชนนั้นต้องเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วไป ประชาชนทั่วไปต้องมีสิทธิที่จะมีตัวแทน มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และจะไม่เป็นของใครกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือมีเงื่อนไขกีดกันประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและสิทธิพื้นฐาน ของประชาชนต้องได้รับการรับรอง เช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

(วันชาติ วรรณพราหม 2547 : 52)

หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย โดยยึดมั่นหลักการขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. การยอมรับว่าคนทุกคนมีสติปัญญา มีเหตุผล
2. ยอมรับว่าทุกคนมีอิสระและเสรีภาพ
3. การยอมรับว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน
4. อำนาจอสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน
5. อำนาจปกครองของรัฐบาลเกิดขึ้นจากความยินยอมของประชาชนผู้ถูกปกครอง โดยมีวิธีการแสดง ความยินยอมต่างๆ ที่สำคัญ คือ การใช้สิทธิเลือกตั้ง
6. ประชาชนมีสิทธิในการคัดค้าน หรือเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด หากว่ารัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ เช่น การเปลี่ยนแปลง คณะแนบเสียงให้พรรคฝ่ายค้านเมื่อมีการเลือกตั้ง การเข้าชื่อถอดถอนนายกรัฐมนตรี (กรมส่งเสริม การปกครองท้องถิ่น 2548 : 18)

ประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน (พัชรี สิโรต 2552: 77) ซึ่งพัชรีได้ ศึกษาประวัติศาสตร์ของประชาธิปไตยจากอดีตมาถึงปัจจุบัน พบว่าพัฒนาการของประชาธิปไตย สามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ

ยุคแรก เป็นสังคมที่เรียบง่าย และเป็นประชาธิปไตย แบบ ที่พลเมืองแต่ละคนสามารถ เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการตัดสินใจ

ยุคที่สอง เป็นสังคมที่ซับซ้อนขึ้น ยุคอุตสาหกรรมและเป็นประชาธิปไตยแบบมี ตัวแทน มีรัฐสภาที่สมาชิกมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนผู้มีคุณสมบัติเป็นพลเมืองที่สามารถ คิดต่อหรือพูดคุยกับสมาชิกสภาได้โดยตรง ทำให้เกิดลักษณะที่พลเมืองเข้าไปมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านผู้แทนฝ่ายนิติบัญญัติที่มาจาก การเลือกตั้ง ซึ่งก็ช่วยสร้างกลไกการตรวจสอบและ รับผิดชอบต่อประชาชนสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งเป็นตัวตัดสินใจว่าพอใจหรือไม่ พอใจนโยบายการตัดสินใจหรือผลการดำเนินงานของรัฐบาลที่ผ่านมา

ยุคที่สาม ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เริ่มจากปี ค.ศ.1900 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อสังคมต่างๆ มีความซับซ้อนมากขึ้นและตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งมาไม่ได้ทำหน้าที่ในการ ตัดสินใจหลักๆ แล้วเพราะงานเหล่านี้กลายเป็นหน้าที่ของระบบราชการและหน่วยงานฝ่ายบริหาร ต่างๆ ประชาชนผู้เลือกตั้งแทบไม่มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำหนดนโยบาย กลไกระบบราชการที่ มืออยู่ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างผู้ปกครอง และผู้ใต้ปกครองห่างกันมากขึ้น ด้วยเหตุผลนี้การเปิดให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จึงกลายเป็นกระแสนิยมไปทั่วโลก เพราะการเข้ามามี ส่วนร่วมของประชาชนเท่านั้นที่จะทำให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อผู้ตัดสินใจ และผู้กำหนดนโยบาย

ทั้งประเภทที่มาจาก การเลือกตั้ง (นักการเมือง) หรือ มาจากการแต่งตั้ง (ข้าราชการ) ได้ ในลักษณะดังกล่าว ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของขบวนการตัดสินใจ และกำหนดนโยบายที่อาจจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของพวกเขา โดยประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาท เช่น การแสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูลข่าวสาร หรือร่วมมือในการดำเนินนโยบาย เป็นต้น โดยไม่จำกัดสิทธิการมีส่วนร่วมเฉพาะในวันเลือกตั้งเช่นในสมัยก่อน แต่ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะมีกลไก และเงื่อนไขทั้งทางกฎหมาย และประเพณี ที่ภาครัฐต้องเปิดให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ และกำหนดนโยบาย เพื่อให้แน่ใจว่า ผลลัพธ์ที่ออกมาจากระบบการเมืองดังกล่าว คือ การตัดสินใจ และนโยบายที่ชอบธรรม และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

ทินพันธุ์ นาคะตะ (อ้างใน วันชาติ วรรณพราหม 2547 : 45) สรุปหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย ถือหลัก ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีวิธีการเลือกผู้นำ และ ควบคุมการใช้อำนาจของผู้นำ โดยเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่

ในขณะที่ กุสธน ธนาพงศ์ธร (อ้างใน เสรี โกมลเปลิน 2541 : 24) กล่าวถึงหลักการประชาธิปไตยกับการปกครองท้องถิ่น ไว้ 3 ข้อ คือ

1. การปกครองของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนลงคะแนนเสียง เพื่อเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในองค์การส่วนท้องถิ่น
2. การปกครองโดยประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการทางการเมือง ซึ่งมีส่วนในการกำหนดนโยบาย แนวทางในการบริหารงาน
3. การปกครองเพื่อประชาชน คือการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ในท้องถิ่น และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

ในขณะที่รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตย ดังนี้ คำว่า ประชาธิปไตย จะมีความหมายเป็นอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากความหมายแบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ เพราะอำนาจสูงสุดเป็นของปวงชน ซึ่งมีสิทธิกับหน้าที่ตามธรรมชาติของมนุษยชนการที่ประชาธิปไตยถือมติปวงชนเป็นใหญ่ ก็เพื่อราษฎรทั้งหลายที่ประกอบเป็นปวงชนนั้น ได้มีรัฐบาลของปวงชน ซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นโดยตรงหรือโดยทางผู้แทนราษฎรจึงจะเป็นรัฐบาลที่กระทำการเพื่อผลประโยชน์ของราษฎรทั้งหลายให้มีความอุดมสมบูรณ์ในการครองชีพ และปลอดภัยจากการกดขี่เบียดเบียนระหว่างกัน อีกทั้งเพื่อให้ราษฎรทั้งหลายประพฤติดต่อกันตามศีลธรรม อันดีของประชาชนชาติจึงจะดำรงความเป็นเอกราชและวัฒนาถาว์หน้า ต่อไปได้

มนุษย์จะสามารถผลักดันให้สังคมก้าวหน้าไปสู่ระบบประชาธิปไตย ทั้งในทางเศรษฐกิจและทางการเมืองได้นั้น ก็ต้องมีทัศนะสังคมที่เป็นประชาธิปไตย ยึดถือเป็นหลักนำใน

การดำเนินกิจกรรมทางสังคม ถ้าหากผู้ใดต้องการระบบประชาธิปไตยสมบูรณ์ หรือแม้แต่ต้องการเพียงระบบประชาธิปไตยทางการเมือง แต่ยึดถือทัศนคติทางสังคมที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยเป็นหลักนำแล้ว ก็ย่อมดำเนิน กิจกรรมไปตามแนวทางนี้ไม่อาจเข้าสู่ระบบประชาธิปไตยตามความต้องการได้

ประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์นั้นหมายถึง ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นรากฐานของสังคม และประชาธิปไตยทางการเมืองซึ่งเป็นโครงร่างปกครองและทัศนคติประชาธิปไตยเป็นหลักนำ ให้มนุษย์ปฏิบัติเพื่อประชาธิปไตยเศรษฐกิจและการเมืองของสังคม (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ 2552:93)

จักษ์ พันธ์ชูเพชร พิจารณาประชาธิปไตย ในมุมมองทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองจะเป็นรูปแบบการปกครองที่ยอมรับในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอันเป็นแนวคิดปัจเจกชนนิยม ยึดหลักของอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ยอมรับในเสียงข้างมากโดยเคารพในเสียงข้างน้อยเพราะฉะนั้นการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยจึงให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งรัฐบาลอย่างเสรี โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องกระทำอย่างเสรีปราศจากการถูกบังคับไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบรัฐสภา เป็นการปกครองที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนของตนเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ ในสภานิติบัญญัติและผู้แทนราษฎรในสภานิติบัญญัติจะทำการกำหนดตัวบุคคลขึ้นเป็นรัฐบาลเพื่อทำหน้าที่บริหารประเทศ รวมทั้งการทำหน้าที่ตรากฎหมาย ควบคุมตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็สามารถถ่วงดุลอำนาจของสภานิติบัญญัติได้ด้วยการประกาศยุบสภานิติบัญญัติ เพื่อคืนอำนาจให้ประชาชนและเลือกตั้งใหม่

2. รูปแบบประธานาธิบดี ประชาชนจะเป็นผู้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปปฏิบัติหน้าที่ ในสภานิติบัญญัติโดยตรง และเลือกบุคคลเพื่อทำหน้าที่เป็นประธานาธิบดีในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหารโดยตรง ซึ่งประธานาธิบดีจะจัดตั้งคณะรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ มีการแบ่งอำนาจกันชัดเจน

3. รูปแบบกึ่งรัฐสภา-กึ่งประธานาธิบดี มีลักษณะผสมผสานระหว่างรูปแบบรัฐสภา กับรูปแบบประธานาธิบดี ให้ประชาชนเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติเพื่อทำหน้าที่ตรากฎหมาย ในขณะที่เดียวกันก็ให้ประชาชนเลือกประธานาธิบดีโดยตรงเพื่อเป็นผู้นำฝ่ายบริหารและดำรงตำแหน่งเป็นประมุขของประเทศอีกด้วย ประธานาธิบดีไม่ต้องรับผิดชอบต่อสภานิติบัญญัติ แต่จะทำหน้าที่เสนอชื่อผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีพร้อมกับเป็นผู้ลงนามแต่งตั้งรัฐมนตรี ส่วนสภานิติบัญญัตินอกจากจะทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายแล้ว ยังต้องทำหน้าที่กำหนดตัวบุคคลเป็นคณะรัฐบาล ซึ่งคณะรัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อสภานิติบัญญัติ (จักษ์ พันธ์ชูเพชร 2548: 89)

กล่าวโดยสรุป ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของผู้แทนประชาชน เพื่อจัดสรรสิ่งที่ดีให้กับประชาชน โดยเท่าเทียมกัน ภายใต้ กฎเกณฑ์ กติกาที่กำหนดโดยประชาชน และเกิดประโยชน์กับประชาชน

การเลือกตั้งกับระบอบประชาธิปไตย

การเลือกตั้ง (election) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมาย การเลือกตั้ง ว่า เลือกสรรบุคคลให้เป็นผู้แทน หรือให้ดำรงตำแหน่งด้วยการออกเสียงลงคะแนน เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เลือกตั้งกรรมการ

การเลือกตั้ง (วิภาดา 2550: 187) ที่ ฌอง ฌากส์ รูสโซ กล่าวในกรณีการเลือกเจ้านายและข้าราชการ เป็นการกระทำที่ซับซ้อน มีวิธีการดำเนินการได้สองวิธี โดยการเลือก และ โดยการจับฉลาก และการจับฉลากเป็นวิธีการเลือกที่ไม่ทำให้ใครเสียใจ มันให้ความหวังอันสมเหตุสมผลแก่พลเมืองทุกคนในอันที่จะรับใช้ชาติ ในขณะที่การเลือกโดยการจับฉลากมีข้อด้อยน้อยในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง เพราะมีความเท่าเทียมกันหมดทั้งด้านมาตรฐานทางศีลธรรมและความสามารถ ทั้งด้านหลักการทางการเมืองและความมั่นคง การจะเลือกใครจึงแทบจะไม่ต่างกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในช่วงแห่งความเป็นประชาธิปไตยสมัยนั้นที่มีระบบการเลือกผู้นำอีกแบบ

ระบอบประชาธิปไตย

การเลือกตั้ง คือ การที่ราษฎรใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเสียงเลือกตัวแทน เพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองแต่ละระดับของประเทศ การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นการเลือกตั้ง โดยเสรี เปิดกว้าง ให้อิสระในการตัดสินใจทั้งในแง่ของผู้สมัครและผู้ออกเสียง ทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์ และยุติธรรมไม่มีการชี้แนะหรือบังคับให้เลือก (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 2551 : 25-30)

ความสำคัญของการเลือกตั้ง

ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศ แต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน ย่อมเป็นไปได้ไม่ได้ที่ประชาชนทุกคนจะทำหน้าที่ปกครองประเทศพร้อมๆกัน จึงมีความจำเป็นต้องเลือกผู้แทนของตนเองเข้าไปทำหน้าที่แทนตนและประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้แทนซึ่งใช้อำนาจแทนตนได้ โดยเลือกผู้ที่ตนเห็นว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมตามแนวทางที่ตนต้องการ โดยพิจารณาจากนโยบายของผู้สมัครหรือพรรคของผู้สมัคร

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (universal declaration of human rights) ขององค์การสหประชาชาติที่ให้สัตยาบัน โดยสมัชชาใหญ่ ที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 ข้อ 21 ความว่า (ประหยัด หงษ์ทองคำ 2547 : 255)

1. ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตน จะเป็นโดยตรงหรือโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยอิสระ

2. ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนโดยเสมอภาค

3. เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้ง ตามกำหนดเวลา และอย่างแท้จริง ซึ่งอาศัยการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค และการลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระทำนองเดียวกัน

การเลือกตั้งมีความสัมพันธ์กับสิทธิ สิทธิตามหลักแนวคิดทางรัฐศาสตร์ ถือว่า เป็นสิ่งสำคัญที่มีมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ หรือ สิทธิตามธรรมชาติติดตัวมา ซึ่งได้แก่ สิทธิที่จะดำรงอยู่ด้วยความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สิน สิทธิที่จะแสวงหาความสะอาดสบาย หรือสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ตามสมควรแก่สภาพ เพื่อจะบรรลุจุดหมายพื้นฐาน มนุษย์จึงยอมสละสิทธิตามธรรมชาติบางส่วนของตนเพื่อให้สิทธิแก่ผู้ที่แข็งแรงกว่า ยอมอยู่ใต้อำนาจปกครอง ที่ตนยอมรับ

การเลือกตั้ง จะมีความหมายและถือว่าเป็นรากฐานที่มาของความชอบธรรม จะต้องมีการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับเป็นสากล ดังนี้

1. มีความเป็นอิสระแห่งการเลือกตั้ง (freedom of election) นั่นคือ การแสดงเจตนาจะต้องเป็นไปอย่างอิสระ ปราศจากการบังคับ ข่มขู่

2. หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา (periodic election) การจัดให้มีการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

3. การเลือกตั้งอย่างแท้จริง (genuine election) เป็นไปตามตัวบทกฎหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมาย ปราศจากการครอบงำและอิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคม 4. หลักการใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นการทั่วไป (universal suffrage) เป็นการให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนโดยทั่วไป โดยไม่มีการกีดกันหรือจำกัดสิทธิบุคคลเป็นพิเศษเนื่องมาจากเพศ ศิวิสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม

5. หลักการความเสมอภาค (equal suffrage) การมีสิทธิเลือกตั้งของประชาชน เท่าเทียมกัน หรือความเสมอภาค คนหนึ่งมีคะแนนเสียงเพียงเสียงหนึ่งและคะแนนเสียงทุกเสียงย่อมมีน้ำหนักเท่ากัน

6. หลักการลงคะแนนลับ (secret vote) เป็นการลงคะแนนเสียงอย่างมีเอกสิทธิโดยเด็ดขาดของตัวเอง

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (อ้างใน เสรี โกมลเปลิน 2541: 22) พบว่า ปัญหาในการเลือกตั้ง ที่ปรากฏว่ารุนแรง มี 4 ประการที่สำคัญ ได้แก่

1. ระบบการเลือกตั้งกลายเป็นระบบการซื้อและขายเสียง

2. มีการใช้เงินอย่างมหาศาลในการเลือกตั้ง ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องถอนทุนคืน หลังการเลือกตั้ง กลายเป็นปัญหาที่มาจากปัญหาคอร์รัปชัน หรือปัญหาธุรกิจการเมือง

3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่เป็นผู้แทนของกลุ่มผู้มีอิทธิพลและผู้มีเงินมากกว่าจะเป็นตัวแทนผลประโยชน์ที่แท้จริงของประชาชน

4. เกิดการเผชิญหน้าเป็นระยะระหว่างรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งกับประชาชน เนื่องจากรัฐบาลขาดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน

สิ่งสำคัญที่ ประหยัด หงษ์ทองคำ (2547 : 277) นักวิชาการได้กล่าวไว้ ในเรื่องการเลือกตั้งได้แก่

จุดอ่อนของการเลือกตั้ง ได้แก่ การเลือกตั้งที่เจตนารมณ์อันแท้จริงของประชาชนไม่สามารถแสดงออกได้ หรือไม่สะท้อนให้เห็นว่าความต้องการอันแท้จริงของประชาชน ซึ่งเกิดจากสาเหตุดังนี้

1. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของสิทธิการเลือกตั้ง
2. นักการเมืองไม่มีอุดมการณ์
3. เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เป็นธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ในการเลือกตั้ง
4. กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ไม่ทันสมัยและเป็นธรรม
5. ขาดองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ

จุดแข็งของการเลือกตั้ง

1. ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการ
2. นักการเมืองและพรรคการเมือง
3. กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ที่เหมาะสมและเป็นธรรมในการจัดการเลือกตั้ง
4. องค์กรอิสระทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของระบอบ

ประชาธิปไตย

การเลือกตั้งผู้แทนในระดับต่างๆ

การเลือกตั้งในประเทศไทยมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน กล่าวคือ

- ระดับหมู่บ้าน คือ การเลือกผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านและสมาชิกสภาท้องถิ่น
- ระดับตำบล คือ การเลือกกำนัน ผู้บริหารท้องถิ่น
- ระดับอำเภอ คือ การเลือกสมาชิกสภาเทศบาลและสมาชิกสภาเมืองพัทยา
- ระดับจังหวัด คือ สมาชิกสภาจังหวัด และการเลือกตั้งในกรุงเทพฯ ซึ่งได้แก่ การ

เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร การเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครและการเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต

- ระดับชาติ คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา

การใช้ดุลพินิจในการเลือกตั้ง

1. ในการเลือกตั้งต้องคอยติดตามประวัติและข่าวคราวเกี่ยวกับผู้สมัครอยู่เสมอ
2. ตรวจสอบว่ามีสิทธิ์เลือกผู้แทนได้กี่คน
3. จำหมายเลขผู้สมัครที่ต้องการเลือกให้ได้ เมื่อรับบัตรเลือกตั้งแล้วเดินเข้าคูหา
4. ทำเครื่องหมาย x (กากบาท) ในช่องทำเครื่องหมายในบัตรเลือกตั้งให้ตรงเครื่องหมาย (หมายเลข) ของผู้สมัคร

5. พับบัตรเลือกตั้งให้เรียบร้อย หย่อนลงในหีบบัตร

ข้อสำคัญต้องเลือกคนที่มีความจริงใจและเสียสละเพื่อส่วนร่วมมีความรู้ความสามารถ และมีอาชีพสุจริตเป็นหลักเป็นแหล่งแน่นอนไม่ควรเลือกผู้ที่มีเบื้องหลังไม่สุจริตและซื้อขายเสียง

ผลเสียของการซื้อขายเสียง

สำหรับการซื้อขายเสียง นับเป็นอันตรายอย่างยิ่งของการเลือกตั้งในทุกระดับ เพราะหากมีการลงทุนในกิจกรรมอะไร ก็ย่อมต้องมีต้นทุนและกำไรเข้ามาเกี่ยวข้องโดยส่วนใหญ่ ซึ่งที่ผ่านมาจะพบว่าได้ มีนักการเมืองที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ โดยเฉพาะเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนกับกิจการของภาครัฐแม้จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อดำเนินการหรือปฏิบัติงาน เช่นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง แต่ ก็ยังพบว่ามีเรื่องร้องเรียนการทุจริตจัดซื้อจัดจ้าง เพราะไม่มีสิ่งใดได้มาฟรีต้องแลกเปลี่ยนกันเสมอ

การป้องกันการซื้อเสียง

หนทางป้องกันการซื้อเสียง ก็อยู่ที่ประชาชนที่จะต้องคำนึงอยู่เสมอว่าอำนาจของประชาชนเป็นอำนาจอศักดิ์สิทธิ์จะซื้อขายไม่ได้และช่วยด้วยการ

1. ไม่รับเงินหรือสิ่งแลกเปลี่ยน
2. ต่อต้านการซื้อเสียงทุกชนิดในการเลือกตั้งทุกระดับ
3. ถ้าพบเห็นการซื้อขายเสียงให้แจ้งเจ้าหน้าที่ทันทีและช่วยเป็นพยานให้กับทางเจ้าหน้าที่

4. แนะนำคนในครอบครัวหรืออื่นๆ ให้เห็นภัยของการซื้อขายเสียงและร่วมกันรณรงค์ต่อต้าน

5. ชักชวนกันไปใช้สิทธิให้มากๆ

การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

การรณรงค์ให้ประชาชนเลือกตั้งให้ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะช่วยสังคม โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง แต่การรณรงค์ไม่จำเป็นต้องรณรงค์เฉพาะช่วงที่จะมีการเลือกตั้งเท่านั้นแต่สามารถทำได้ในทุกโอกาส เช่น

1. การติดตามข่าวสารของผู้แทนมาเผยแพร่แก่ประชาชน
2. การติดตามพฤติกรรม แนวความคิดและการตัดสินใจของผู้แทนที่มีต่อนโยบายสาธารณะ
3. การจัดกลุ่มสนทนาปัญหาของบ้านเมือง
4. ชม/ฟังการถ่ายทอดเสียงการประชุมสภาฯ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการเลือกตั้งเป็นสิ่งใกล้ตัว มีผลกระทบกับประชาชนโดยตรง

ประชาชนควรทำอย่างไรเมื่อมีการเลือกตั้ง

1. พิจารณานโยบาย/จุดยืนของพรรคว่าเป็นไปตามแนวทางที่เราต้องการหรือไม่
 2. พิจารณาตัวบุคคลผู้สมัคร โดยดูประวัติความเป็นมาว่าเป็นคนดีมีจุดยืนเคียงข้างประชาชนและสังคมส่วนรวมหรือไม่
 3. พิจารณาถึงบทบาทในทางสังคมและด้านต่างๆ ของผู้สมัครและพรรคที่สังกัด
 4. ไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้ง
 5. ชักชวนคนอื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยอิสระ
 6. หากรู้เห็นว่ามีกลโกงเลือกตั้งหรือซื้อขายเสียงให้แจ้งเจ้าหน้าที่ทันที
- หากประชาชนไม่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งจะเสียสิทธิดังต่อไปนี้**

ในการที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้มีแจ้งเหตุไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตาม มาตรา 21 หรือ มาตรา 22 หรือแจ้งเหตุแล้วแต่เหตุนั้นมิใช่เหตุอันสมควรให้ถือว่าผู้นั้นเป็นบุคคลซึ่งไม่ไปเลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญให้ผู้นั้นเสียสิทธิดังนี้

- กรณีไม่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นจะเสียสิทธิ ดังนี้
1. สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น
 2. สิทธิร้องคัดค้านการเลือกกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่
 3. สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น
 4. สิทธิสมัครรับ เลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

5. สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น

6. สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียง เพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

การปฏิบัติตนภายหลังการเลือกตั้งท้องถิ่น หน้าที่ของประชาชนหลังการเลือกตั้งแล้ว ทุกคนควรมีหน้าที่ติดตามดูแลการปฏิบัติงานของผู้ที่เราเลือกเข้าไป ดังนี้

1. ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการทำงานของผู้แทนที่เราเลือก
2. ติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวในการบริหารประเทศของรัฐบาลและเหตุการณ์บ้านเมืองทั่วไป

3. พุดคุยสนทนากับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับผลการทำงานและพฤติกรรมของผู้แทนในเขตเลือกตั้งของตน เพื่อช่วยกันพิจารณาว่าผู้แทนที่เลือกได้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนที่ดีหรือไม่และเพื่อเป็นเสียงสะท้อนให้ผู้แทนรับทราบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อตน

4. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนให้การสนับสนุนการทำงานตามภารกิจ **การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง** การที่จะทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นไปอย่างมั่นคงและเกิดประโยชน์สุขต่อส่วนรวมนั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในระดับต่างๆ อย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับชุมชน/หมู่บ้าน/ตำบล ไปจนถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศ ซึ่งจะสามารถมีส่วนร่วมได้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การใช้สิทธิในการเลือกตัวแทนในระดับต่างๆ
2. การลงสมัครรับเลือกตั้งและเข้าร่วมดำรงตำแหน่งทางการเมืองการปกครองในระดับต่างๆ
3. การแสดงความเห็นสนับสนุน คัดค้าน หรือเสนอแนะต่างๆ อย่างมีเหตุผลและมีใจเป็นธรรม
4. การให้ความร่วมมือในกิจกรรมของส่วนร่วม ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ต่างๆ ที่กำหนดขึ้น

การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการและร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ที่สำคัญมี 10 ประการ

1. เชื่อว่ามนุษย์มีความคิดและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน
2. เชื่อว่าทุกคนไม่ได้ชั่วดี มาแต่เกิด

3. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
4. เชื่อว่าชาวชุมชนต่างๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของตน

ในระดับหนึ่ง

บางเรื่องที่ชาวชุมชนยึดถือจึงต้องค่อยๆ ให้ปรับตัวผสมผสานกับวิทยาการภายนอก

5. ต้องคิดว่ามนุษย์มีความสามารถพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น
6. เชื่อว่าตนต่างกับชาวบ้านอยู่ไม่น้อย และชาวบ้านเองก็แตกต่างกันอยู่บ้าง ดังนั้น

การจะให้มีส่วนร่วมจะเอาใจเราฝ่ายเดียวไม่ได้

7. อาจใช้การมีส่วนร่วม ในหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบโดยตรง แต่ละคนเข้ามามีส่วนร่วมตรง หรือประชาชนก่อตั้งองค์กรขึ้นมามีส่วนร่วม หรือ ให้มีตัวแทนมามีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งย่อมขึ้นกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ควรมีตัวแทนของกลุ่มจากหลายภาคส่วนมาร่วมเพิ่มเติม

8. ไม่มีสิ่งใดได้มาฟรี ต้องแลกเปลี่ยนกัน มีเสียไปเพื่อจะได้มา

9. การมีส่วนร่วมต้องนึกถึงใจของผู้อื่นให้มาก มิใช่เอาแต่ใจเราฝ่ายเดียว

ยอมรับในเสียงข้างมากและเคารพในเสียงข้างน้อย เนื่องจากการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตยนั้น ถือว่าทุกคนมีอำนาจในการปกครองโดยเท่าเทียมกัน ดังนั้นการตัดสินใจปัญหาต่างๆจึงต้องทำตามความต้องการของคนส่วนใหญ่หรือตามเสียงข้างมาก ซึ่งฝ่ายข้างน้อยต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจแต่ในขณะเดียวกัน ฝ่ายข้างน้อยที่ควรจะได้รับ การตอบสนอง ซึ่งในบาง ครั้งฝ่ายข้างมากอาจต้องยอมสละประโยชน์ของตนหากเห็นว่าความต้องการของฝ่ายข้างน้อยเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

การส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย

1. การส่งเสริมประชาธิปไตยในครอบครัว โดย

- 1.1 สมาชิกในครอบครัวมีความรักใคร่ปรองดองกัน

- 1.2 เคารพเชื่อฟังพ่อแม่ในฐานะที่เป็นผู้ที่ประสพการณ์ และเป็นผู้รับผิดชอบต่อ

ครอบครัว

- 1.3 พ่อแม่ยอมรับฟังความเห็น ความต้องการของลูก

- 1.4 ตัดสินปัญหาต่างๆ โดยใช้เหตุผลมากกว่าที่จะใช้อารมณ์

- 1.5 ปรึกษาหารือกันในเรื่องที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับผู้อื่น

- 1.6 พ่อแม่ลูกรู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความรับผิดชอบ

เต็มใจ

2. การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดย

- 2.1 สอนให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม

- 2.2 กระตุ้นและเปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ
 - 2.3 ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของผู้อื่น
 - 2.4 พยายามโน้มน้าวใจให้นักเรียนเข้าใจถึงเหตุผลในกฎระเบียบต่างๆ มากกว่าที่จะใช้อำนาจบังคับแต่เพียงอย่างเดียว
 - 2.5 พยายามจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกและมีความรับผิดชอบในการทำงานเป็นกลุ่ม
 - 2.6 ฝึกหัดให้นักเรียนยอมรับในข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มและปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบ
3. การส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน โดย
- 3.1 ร่วมในการประชุมหรือกิจกรรมของชุมชนอย่างเต็มใจ
 - 3.2 รับฟังความคิดเห็นของทุกคนและไม่ถือโทษโกรธเคืองกันแม้จะมีความเห็นขัดแย้งกัน
 - 3.3 ตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์
 - 3.4 มีการปรึกษาหารือกันในขณะทำงาน
 - 3.5 ร่วมกันแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องต่างๆ มากกว่าที่จะคอยซ้ำเติม
 - 3.6 เคารพกฎระเบียบของชุมชนและกฎหมาย
 - 3.7 ติดตามข่าวสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ
 - 3.8 ตัดสินปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ไม่ควรรีบร้อนให้มีการลงมติ

3. ทฤษฎีระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์กับสังคมไทย (อภินันท์ รพีพัฒน์ 2546 : 1-22) ที่สำคัญ ดังนี้

1. ความเป็นมาของระบบอุปถัมภ์ : แนวคิดกับสังคมไทย

ระบบอุปถัมภ์เป็นรูปแบบจำลอง (model) ได้รับการเสนอขึ้นมาเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และอธิบายสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมโครงสร้างหลวม (loosely structured society) ซึ่งหมายถึง สังคมที่ขาดกฎระเบียบควบคุมความประพฤติที่เข้มแข็งที่ฝ่าฝืน ไม่ได้จะมีการลงโทษที่เด็ดขาด สังคมไทยเป็นสังคมที่ยืดหยุ่น ผ่อนปรนปราศจากการรวมกลุ่ม องค์กรที่มั่นคง แข็งแรง เป็นสังคมที่ปัจเจกชนสิ้นไหวจากสถานภาพหนึ่งสู่อีกสถานภาพหนึ่งอย่างไม่มีวันจบสิ้น

ศาสตราจารย์แฮงส์ (Hanks) เป็นนักวิชาการคนแรกที่น่าเสนอระบบอุปถัมภ์ (Patron client system) ในฐานะรูปแบบจำลองเพื่ออธิบายสังคมไทยในบทความเรื่องบุญและอำนาจในระเบียบสังคมไทย (Merit and Power in the Thai Social Order) ในพ.ศ. 2505 สังคมไทยประกอบด้วยสถานภาพของคนในระดับต่ำสูงลดหลั่นกันมา ตามแต่บุญวาสนาที่ได้สะสมมา สถานภาพนี้นำมาซึ่งอำนาจบารมี ที่ทำให้เป็นที่พึ่งแก่คนทั้งหลาย คนในสังคมไทยเคลื่อนไหวจากสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่งตลอดเวลาไม่มีอะไรแน่นอน ... ไม่มีใครในสังคมไทยอยู่ได้เป็นสุขโดยปราศจากคนที่เป็นที่พึ่งคอยอุปถัมภ์ค้ำชูไว้ และในบทความเรื่อง การจัดระเบียบสังคมไทยในรูปบริวารและแคววง (The Thai Social Order as Entourage and Circle) ในปี พ.ศ. 2518 ได้บรรยายถึงสังคมไทยในรูปกลุ่มอุปถัมภ์ อันมีนายผู้หนึ่งห้อมล้อมไปด้วยบริวาร สังคมไทยประกอบไปด้วยแคววงของกลุ่ม เช่นนี้ ทับซ้อนกันขึ้นมาอย่างซับซ้อน เป็นทรงสามเหลี่ยมหรือพระเจดีย์

กลุ่มบริวารและชายแคววงเป็นตัวแทนแสดงให้เห็นรูปแบบของโครงสร้างสังคม ซึ่งจนบัดนี้ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะได้ติดต่อกับสัมพันธ์กับตะวันตกอย่างใกล้ชิดมากขึ้นเรื่อยๆ ตลอดหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา รูปแบบดังกล่าวดูเหมือนฝังรากลึกอยู่กับสังคมไทย เหมือนกับที่ความสุขฝังรากอยู่กับชีวิตและความกลัวคู่กับความตายในสังคมเรา

2. ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ (Patron Client Relationship)

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์มีหลายรูปแบบ แอนโทนี ฮอลล์ (Anthony Hall) บอกว่าความสัมพันธ์เกิดขึ้นมาจากการเจริญเติบโตของระบบศักดินาในยุโรปตะวันตกและญี่ปุ่น เมื่อความสัมพันธ์ส่วนตัวและการฝากตัวเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ระหว่างชวานากับเจ้าของที่นาได้กลายมาเป็นรากฐานของการจัดระเบียบองค์กรทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ภายใต้ระบบศักดินาและแม้ว่าระบบศักดินาที่แท้จริงจะล่มสลายไปแล้วก็ตามข้อผูกพันระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ที่เป็นพื้นฐานของระบบการเช่าที่นา และการผลิตทางการเกษตร ยังมีอยู่ในชนบททั่วไป ความสัมพันธ์เช่นนี้ได้รับการส่งเสริมเพื่อลดค่าใช้จ่ายในระบบการเพาะปลูกขนาดใหญ่ในเขตอาณานิคมลาตินอเมริกาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฮอลล์คิดว่าเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ตอบแทนระหว่างบุคคลที่เท่าเทียมกัน

การแลกเปลี่ยนตอบแทนซึ่งกันและกันเป็นหัวใจของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างมนุษย์โดยทั่วไปในสังคม แต่การแลกเปลี่ยนตอบแทนมีหลายแบบ มีความแตกต่างกันทั้งในสิ่งที่นำมาแลกเปลี่ยนกันในสถานภาพของผู้ที่นำของมาแลกเปลี่ยนและในความใกล้ชิดสัมพันธ์กัน และได้เรียกความสัมพันธ์แบบนี้ว่า ความสัมพันธ์การแลกเปลี่ยนแบบตลาด ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ระหว่างคนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน และ รับรู้ว่าจะแลกเปลี่ยนอะไรกัน ปริมาณเท่าใด

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์อันดีเพื่อนระหว่างบุคคลสองคนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน โดยที่มีฝ่ายตำแหน่ง อำนาจ หรือทรัพยากรมากกว่าเป็นผู้อุปการะอีกฝ่ายหนึ่งที่มาพึ่งพิงขอความคุ้มครองหรือการอุปถัมภ์คำชู้ด้วยประการต่างๆ กัน เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่างคนสองคนเป็นการส่วนตัวและขาดความแน่นอนว่าจะอะไร หรือปริมาณเท่าใดในสิ่งที่เอามาแลกเปลี่ยนกัน และทำให้นักวิชาการฝรั่งที่เชี่ยวชาญในการศึกษาสังคมไทยอย่าง ลูเซียน เอ็ม แสงส์สรุปว่า สังคมไทยแทบจะไม่มีใครเท่าเทียมกันและแบบแผนความประพฤตินี้ที่สำคัญคือแบบแผนความประพฤติระหว่างผู้ใหญ่มากกับผู้เยาว์และเหตุที่ ระบบอุปถัมภ์แพร่หลายในสังคมไทยนั้นมี 2 ประการ คือ สังคมไทยเน้นความแตกต่างอายุและค่านิยม เช่น ค่านิยม น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า ร่มโพธิ์ร่มไทร สิบพ่อค้าไม่เท่าพระยาเลี้ยง เป็นทัศนคติของคนไทยที่ความก้าวหน้าเกิดมาจากมีผู้อุปถัมภ์คำชู้ การมีเจ้านายที่ดีทำให้ตนได้ก้าวหน้า กินอยู่สบาย

3. สังคมไทยในอดีต

ระบบอุปถัมภ์น่าจะมีมาก่อนระบบไพร่หรือระบบศักดินา ในขณะที่ ศาสตราจารย์ ขจรสุขพานิข (อกิน ระบุปีพ.ศ. 2546: 6) ได้บรรยายสังคมไทยในดินแดนแถบนี้ว่า ประกอบด้วยกลุ่มเล็กๆแต่ละกลุ่มมีหัวหน้าของตน หัวหน้าต้องรับผิดชอบในการเกณฑ์ผู้คนในยามศึกสงคราม ซึ่งทำให้เกิด

นายกับไพร่ พวกหัวหน้ากลายเป็นนาย และคนที่มาขึ้นทะเบียนเกณฑ์กลายเป็นไพร่ และหากผู้ใดไม่มาสังกัดเมื่อถูกจับได้จะลงโทษให้เป็น ไพร่หลวง

คนไทยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีการทำนาเป็นกิจกรรมที่สำคัญ การทำนาของคนไทยเป็นการประกอบอาชีพอิสระไม่มี นายทุน และไม่มีระบบนายจ้าง-ลูกจ้าง และการทำนาไม่มีค่าใช้จ่าย ไม่มีต้นทุนทางปุ๋ยและยากำจัดแมลง อุปกรณ์ที่ใช้ในการเกษตรกรรมได้แก่ ควาย คันไถ เกี่ยวสำหรับเกี่ยวข้าว ไม่จำเป็นต้องมีเงินทุนหมุนเวียน แต่ละหมู่บ้านจะมีการลงแขก ชาวบ้านมาช่วยกันนวดข้าวและสีข้าว ซึ่งข้าวหรือพืชผักที่ทำได้ส่วนหนึ่งก็เก็บเอาไว้ทานขณะที่อีกส่วนหนึ่งเก็บเอาไว้ทำพันธุ์และมีบางส่วนก็แบ่งปันให้เพื่อนพ้องญาติพี่น้องหรือผู้ที่มาช่วยทำงาน เป็นลักษณะถ้อยทีอาศัยกันและกัน

ลักษณะวิถีชีวิตในการดำรงตนส่วนใหญ่ก็จะอยู่ในชุมชน ไป-มาหาสู่กัน มีการแลกเปลี่ยน อาหารหรือเครื่องนุ่งห่มกันแบบเอื้อเฟื้อ ซึ่งลักษณะสังคมแบบนี้ยังสืบทอดมาจนกระทั่งปัจจุบันที่แม้จะมีการรับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามาก็ยังคงปรากฏให้เห็นในสังคม โดยเฉพาะสังคมชนบท

การเคารพต่อผู้อาวุโส ยกย่องผู้มีอำนาจ ขอมรับสถานะของคนและเชื่อในเรื่องบาป บุญ

คุณโทษ ประเพณีการตอบแทนบุญคุณ และการช่วยเหลือผู้ที่มีสถานะต่ำกว่าหรือต้องการความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เหล่านี้ถูกปลูกฝังไว้ให้เป็นวิถีแห่งชีวิตแม้จะมีการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาก็ยังมิที่ทัศนคติต่อแบบแผนเดิมๆ ทำให้เกิดการเอาเปรียบในความแตกต่างทางฐานะ และคนที่แสวงหาผลประโยชน์มากกว่าก็จะเอาเปรียบ หรือเป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่า เป็นผู้อุปถัมภ์

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตร ชุมชนของคนไทยโดยทั่วไปเป็นชุมชนในชนบท เริ่มเป็นชุมชนเมืองที่หนาแน่นเพิ่มขึ้น สมาชิกของครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น โดยมี วัด เป็นสถานที่สำคัญและกลม่อมเกล้าความมีคุณธรรม ประกอบพิธีทางศาสนา ชุมชนยึดมั่นอยู่กับประเพณีเดิม มีความอ่อนน้อมถ่อมตัวเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ค่านิยมยกย่องนักเลงหรือผู้มีอำนาจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จิตใจกว้างขวาง รู้จักบุญคุณ ไม่เอาเปรียบและไม่เบียดเบียนกันยึดคำสอนของพระพุทธศาสนา กับคำสอนที่ประชาชน ยึดเหนี่ยว เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ส่วนการสำนึกบุญคุณเป็นค่านิยมที่คนไทยและคนทั่วไปยึดมั่นไว้เป็นจุดเด่นทางด้านจิตใต้สำนึกและยอมรับว่าคุณค่า

พระสงฆ์ เป็นอีกกลุ่มคนที่มีบทบาทในชุมชน นอกเหนือจากการทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมจรรยาและหลักธรรมของศาสนา ยังทำหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจบารมีและชาวบ้านในการปกครอง

ในสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนกลาง คนที่มีสถานภาพร่ำรวยเกิดขึ้นจากการมีไพร่จำนวนมากอยู่ได้ปกครองคนเหล่านี้รับใช้ส่งส่วยและทำงานให้ ดังที่บาทหลวง ปาเลกัว (อังกิน รพีพัฒน์) เล่าในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ว่า “ตามธรรมดา พวกเลก (ไพร่) เป็นกำลังหารายได้อันสำคัญให้แก่เจ้าขุนมูลนาย ถ้าไม่กดขี่เกินไปและปล่อยให้ทำมาหากินตามปกติสุข พวกเลก จะนำของกำนัน เช่น ข้าว ผลไม้ ผักและปลามาให้เป็นอันมาก” ไพร่จึงมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับนาย

4. ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยในอดีต

สังคมไทยในอดีตไม่มีตำรวจและไม่มีกองทัพประจำการ ผู้อ่อนแอย่อมถูกข่มเหงทำร้ายจุดเอาไป ดังนั้นทุกหมู่บ้านจึงต้องมีนักเลงไว้คุ้มครองป้องกันในท้องที่ต่างๆ ย่อมมีผู้มีสมัครพรรคพวกคนเหล่านี้คอยคุ้มครองป้องกันเรียก ลูกพี่ หรือ นาย ซึ่งต่างก็ตอบแทนกันและกัน

ในระบบราชการของไทยจัดคล้ายกองทัพ ประกอบด้วยกลุ่มคนที่รวมขึ้นเป็นกรมกอง แต่หน้าที่ไม่ค่อยชัดเจน หน้าที่ความชำนาญเฉพาะด้านขาดความชัดเจน และมีเส้นสายการบังคับบัญชา ซึ่งลูเซียน เอ็ม แสงส์ (อังกิน รพีพัฒน์) กล่าวว่า ระบบราชการไทยจัดระเบียบสังคมในรูปแบบวิวารและแวดวง แต่ไม่ใช่จะเป็นกลุ่มอุปถัมภ์ทั้งหมด แต่จะเกิดขึ้นเมื่อขุนนางบางคนสร้าง

ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้บังคับบัญชาของตนเพื่อความก้าวหน้าเป็นพิเศษ หรือ รางวัลหรือ ของแลกเปลี่ยน ในขณะที่ ใพรพยายามสร้างความสัมพันธ์เพื่อได้รับความคุ้มครองจากการข่มเหงรังแกจากผู้อื่นหรือการเกณฑ์แรงงานจากรัฐ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย โดยเฉพาะ ชุนนางผู้ใหญ่สามารถร่ำรวยขึ้นได้จากการค้าขาย ซึ่งก็มาจากการมีลูกน้องและผู้สนับสนุนตนเอง จัดเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการ

ค่านิยมที่สืบทอดกันมา เช่น การนับถือผู้ใหญ่ ยกย่องคนมีอำนาจมีบุญบารมีและพร้อมที่จะเข้าไปมีความสัมพันธ์ เพื่อฟังฟังอาศัยและตอบแทนบุญคุณ

5. ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยสมัยใหม่

เริ่มเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการแผ่นดินและการแพร่หลายเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งมาถึงสมัยการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในพ.ศ. 2475 ซึ่งล้มล้างการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และเริ่มระบอบประชาธิปไตยแบบลัทธิมากมา และ ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยมีส่วนที่ขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตยหรือไม่ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัว ในด้านการเมือง พรรคการเมืองก็เน้นที่ตัวบุคคลซึ่งจะนำพรรคคนนั้นอยู่ได้ ไม่ใช่นโยบายของพรรค และหัวหน้าพรรคยังดำรงความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการผลิตนโยบายและเป็นผู้ตัดสินใจอย่างเร่งด่วนแต่เพียงผู้เดียว ในกลุ่มบริหารและแวดวงก็มีความแตกต่าง มีการต่อรองและแลกเปลี่ยน สัญญาแบบตลาด หมูไปไก่อมา ไม่มีพันธะความภักดีและเอื้ออาทรในความจริง แต่ทั้งหมดนี้ยังคงไว้ด้วยอุดมการณ์ของระบบอุปถัมภ์ อาจกล่าวได้ว่า ระบบอุปถัมภ์ขัดขวางการดำเนินงานของระบบประชาธิปไตย แต่ปัจจุบันนี้ ระบบอุปถัมภ์กำลังถูกกัดเซาะด้วยระบบตลาด และการตีคุณค่าของทุกสิ่งด้วยเงินตราจนเหลือเพียงอุดมการณ์ของระบบอุปถัมภ์เคลือบการซื้อเสียงแบบตลาด

5.1 ระบบอุปถัมภ์ในวงข้าราชการ ต่อคำวิจารณ์ราชการไทย ของ The International Bank of Reconstruction and Development ในปี พ.ศ.2500 เช่น บทความเกี่ยวกับปัญหาของราชการไทยในการสนใจการเมืองมากกว่าประสิทธิภาพและเศรษฐกิจ การยึดถือสถานภาพสูงต่ำ ซึ่งทำให้อำนาจหน้าที่ในตำแหน่งและความรับผิดชอบเกิดความสับสน จนกระทั่งไม่เห็นความสำคัญของความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและขัดขวางการจัดกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ การจัดการที่ดีต้องการการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านขึ้นมาทำงานเฉพาะด้านและรับผิดชอบนั้น ธนาคารโลกจึงเน้นความสำคัญของการวางแผนงานเฉพาะด้านและจัดตั้งองค์กรมาปฏิบัติงาน มีวิธีการคัดเลือกคนเข้ามาทำงานอย่างดี

ศาสตราจารย์ แสงส์ เสนอว่าสังคมไทยประกอบด้วยกลุ่มบริวารและแวดวงระบบราชการ สำหรับบริวาร แสงส์ กล่าวไว้ว่า บริวาร คือ กลุ่มคนที่ห้อมล้อมบุคคลหนึ่งร่วมกัน ชื่อน่าสังเกตคือ สัมพันธภาพเป็นแบบปัจเจกบุคคล (Individual) มากกว่าเป็นแบบกลุ่ม เป็นการพึ่งพาผู้อุปถัมภ์เพื่อความอยู่รอดและผลประโยชน์ผันระต่างๆ ในเมื่อบริวารเกิดขึ้นจากความจงรักภักดีส่วนตัวกับผู้อุปถัมภ์ ความรู้สึกผูกพันเป็นกลุ่มแบบตะวันตกจึงไม่ค่อยมีในกลุ่มบริวารแบบนี้

ในส่วนข้อคิดเห็นต่อข้อเสนอของศาสตราจารย์แสงส์ อकिन รพีพัฒน์ เห็นว่าเป็นข้อเสนอที่น่าสนใจและเป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการวิเคราะห์สังคมไทย ข้าราชการไทยยังไม่ค่อยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือกฎหมายที่ก่อตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านขึ้นมา ยังมีความพยายามที่จะขยายอาณาจักรของตน ไปครอบงำของหน่วยงานอื่นเกิดความซ้ำซ้อนต่างๆ ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้บังคับบัญชา ยังมีความสำคัญสำหรับความก้าวหน้าเลื่อนตำแหน่งและหน่วยงานราชการไทย ดูเหมือนจะให้ความสำคัญกับการปกครองคนยิ่งกว่าความชำนาญเฉพาะด้าน ในแทบทุกหน่วยงาน ผู้บังคับบัญชาจะมีลูกน้องคนสนิทที่ใกล้ชิดมากอยู่จำนวนหนึ่ง ลูกน้องเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับเจ้านายอาจไปช่วยทำงานส่วนตัว ทำให้หน่วยงานราชการมักทำงานไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ เป็นการทำงานแบบ เช้าชาม เย็นชาม แต่เวลามีผู้บังคับมาตรวจงาน งานก็เสร็จเร็วทันใจดัง เนรมิต การที่สามารถทำเช่นนี้ได้ก็เพราะลูกน้องมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับเจ้านาย ซึ่งเร่งทำให้เสร็จ บางที่ต้องทำงานทั้งวันทั้งคืน ส่วนสิ่งที่เจ้านายให้อาจเป็นสิ่งของ รางวัลพิเศษหรือความก้าวหน้าพิเศษในการเลื่อนขั้น

ถ้าผู้บังคับบัญชาคงใคร่ตามที่ลูกน้องที่สัมพันธ์กับเขาเชิงอุปถัมภ์จำนวนมาก การทำงานของหน่วยงานของเขาก็จะมีประสิทธิภาพมาก เขาจะได้ชื่อว่าเป็นเจ้านายใจดี ทำให้คนอยากมาทำงานกับเขา และเกิดการเอื้อเฟื้อกันจนเกิดการคอร์รัปชันหรือวิธีการหารายได้อื่นๆ

อีกความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับพ่อค้าผู้รับเหมา นักธุรกิจ ในอดีต คนจีนอพยพที่พึ่งพาอาศัยขุนนางคุ้มครอง อำนาจความสะดวกในการทำธุรกิจและความก้าวหน้า เมื่อมีการปฏิรูปการบริหารราชการจนกระทั่งหลังการปฏิวัติ พ.ศ.2475 นักธุรกิจชาวจีนต้องพึ่งพาอาศัยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ให้คุ้มครองกิจการของตนและช่วยเหลือสัมปทาน หรือรับเหมาก่อสร้าง ฯลฯ ความสัมพันธ์แบบนี้เข้าใจว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์มีระยะเวลายาวนาน มีการแลกเปลี่ยนหลายสิ่งหลายอย่างที่กำหนดแน่นอนไม่ได้และมีฐานอยู่บนความกตัญญูและความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ที่คิดว่าข้าราชการเป็นผู้อุปถัมภ์ก็เพราะเป็นผู้เลือกที่จะรับหรือไม่รับสิ่งที่ยื่นมาให้เพื่อการแลกเปลี่ยนแต่แรก

หลังการพัฒนาเศรษฐกิจเกิดขึ้น เมื่อทศวรรษที่ 2500, 2510, 2520 เป็นต้นมา ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นหลายประการด้วยกัน ประการแรก สถานะของพ่อค้าซึ่งเคยถูกมองว่าต่ำ

ด้วย ได้เริ่มมีความมั่นคงขึ้น ความมั่งคั่งที่ปราศจากสถานภาพในวงราชการ ได้รับการยอมรับว่าเป็นที่มาแห่งอำนาจได้เช่นกัน และด้วยความมั่นคงในลักษณะดังกล่าวนี้ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญเพียงประการเดียว นายทุนผู้ร่ำรวยก็สามารถที่จะกลายเป็นผู้อุปถัมภ์ของชนชั้นนำในระบบราชการซึ่งได้รับเงิน ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

โยชิฟูมิ ทามาคา (ฮ้างใน อคิน รพีพัฒน์) ได้แสดงถึงอิทธิพลทางการเงินของนักธุรกิจที่บิดผันการปฏิบัติงานของข้าราชการได้ เช่น กรณีของข้าราชการกรมศุลกากร ซึ่งช่วยเหลือผู้ขนของเถื่อนเสียเองหรือกรณีข้าราชการกรมที่ดิน กรมการปกครอง กรมป่าไม้ ร่วมกันปลอมแปลงโฉนดที่ดินหรือแม้แต่กรณีของเจ้าของบ่อนการพนัน สถานบริการโสเภณีและเจ้ามือหวยเถื่อน มีลักษณะคล้ายกับว่าเป็นความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์

5.2 ระบบอุปถัมภ์ในชนบท

ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและพ่อค้า นักธุรกิจในชนบท Ruth McVey ให้ข้อสังเกตไว้ว่า “ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน ที่ปรากฏให้เห็นระหว่างข้าราชการที่ระดับอำเภอ และพ่อค้าชาวจีน ฝ่ายแรกให้การคุ้มครองและการอนุญาตในการดำเนินกิจกรรม และฝ่ายหลังให้เงินสด แสดงให้เห็นว่าผู้นำในเขตเมือง ถูกแบ่งออกเป็นผู้สามารถถูกซื้อกับผู้ซื้อ”

อคิน รพีพัฒน์ (2546) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการซื้อขายเสียงในการเลือกตั้ง ว่าผู้นำชุมชนบุคคลที่ผู้สมัครเป็น ส.ส. ต่อดองด้วยและในหลายกรณีจ่ายเงินนั้น ไม่ได้เป็นผู้รับการอุปถัมภ์จากเขา เพราะมีการระดมเงินถึงจำนวนเงินและจำนวนเสียงที่เขาจะทำได้ ทำให้เป็นการซื้อขายแบบตลาด แต่ในการที่จะมาต่อดองเช่นนั้นได้ ผู้นำชุมชนจะต้องรู้ว่าผู้รับการอุปถัมภ์จากเขามีจำนวนเท่าไรที่เขาจะสามารถบอกให้ไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัคร ส.ส.คนนั้นได้

นอกจากนั้น อคิน รพีพัฒน์ ยังมองว่า ความมั่งคั่ง คือ เงินตรา เป็นที่มาของอำนาจอันสำคัญยิ่งขึ้นทุกที ดังนั้น พ่อค้าที่มั่งคั่งจึงมีทรัพยากรที่จะทำข้าราชการให้เป็นลูกน้อง การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จะทำให้การแลกเปลี่ยนระหว่างข้าราชการกับนักธุรกิจเป็นการแลกเปลี่ยนแบบตลาดขาดอุดมการณ์ ความเมตตา ความเอื้ออาทร ความกตัญญู และความจงรักภักดี

ในความเป็นจริงมีหลักฐานว่าการที่ทุนนิยมให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ยิ่งกว่าคุณธรรมทำให้ผู้อุปถัมภ์ผ่อนปรนน้อยลงและชุดรีดผู้รับการอุปถัมภ์มากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีผลต่อความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เมื่อเศรษฐกิจเฟื่องฟู ความขาดแคลนแรงงานเกษตรเห็นได้ชัด และทุ่งนาร้างว่างเปล่า คนหนุ่มสาวเข้าเมืองมาทำงานในโรงงานและค่านิยมที่ให้แก่เงินตราและความโลก

อคิน รพีพัฒน์ ได้สรุปข้อคิดเห็นอย่างคร่าวๆว่า เกิดความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างนายกับไพร่ และระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย คงลดลงเรื่อยๆ เกิด

แนวคิดเรื่องความเสมอภาคที่มาจากตะวันตกมีผลกระทบต่อรากของสังคมไทย ระบบทุนนิยม และการสะสมกับความโลภก็กระทบ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยเฉพาะการบูตริคโดยผู้อุปถัมภ์รุนแรงขึ้นความโลภยอมทำให้ค่านิยมเรื่องความมั่นคงเปลี่ยนแปลงไป ความยึดหยุ่น การผ่อนปรน และความกรุณาปราณี ก็ยอมแข็งตัวขึ้น เมื่อมีความโลภและเห็นผลประโยชน์ทางตรงเป็นสำคัญ การต่อสู้และการทำลายล้างที่เกิดขึ้นในระยะหลังๆ และความหัวแข็งจะยึดตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญยอมบ่อนทำลายการประนีประนอมที่เป็นหัวใจของระบบอุปถัมภ์ ความแน่นอนในสิ่งที่จะนำมาแลกเปลี่ยนกันในแต่ละครั้งซึ่ง

สำคัญสำหรับการตลาดในปัจจุบันยอมขัดแย้งกับระบบอุปถัมภ์ที่ต้องการความไม่แน่นอน

ลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ใต้การอุปถัมภ์มักจะปรากฏในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้ความคุ้มครองป้องกัน การให้ตำแหน่งหน้าที่การงาน การทำหน้าที่เป็นนายหน้าในการจัดการเรื่องต่างๆ การช่วยเหลือต่อสู้ทางกฎหมาย (หาทนายให้) การช่วยเหลือทางด้านการเมือง (เป็นหัวคะแนนหรือตัวแทนกลุ่มในการลงพื้นที่หาเสียง)

อิริค อาร์ วูฟด์ (อ้าง วันชาติ วรรณพราหม 2547:57) กล่าวว่า การเกิดระบบอุปถัมภ์นั้นในสังคมที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อน ภาวะความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมจะไม่เป็นระเบียบแบบแผนและแน่นแฟ้นมั่นคง เพราะเกิดความสัมพันธ์แบบรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการคู่ขนานไปกับสถาบันทางสังคม ซึ่งมี 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ
2. ความสัมพันธ์แบบฉันทมิตรสหาย
3. ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์

ลักษณะความสัมพันธ์ฉันทมิตรสหายก้าวเข้าสู่การไร้ความเสมอภาคเท่าเทียมกันทั้ง 2 ฝ่าย และเมื่อความไม่เสมอภาคนี้ถึงจุดสูงสุด กล่าวคือฝ่ายหนึ่งอยู่ในฐานะเหนือกว่าอีกฝ่าย ความสัมพันธ์ของทั้งสองจะก้าวสู่ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์อย่างชัดเจน

ความสัมพันธ์ทั้ง 3 แบบ ข้างต้นนี้ ถ้าเป็นกรณีของสังคมไทย อาจกล่าวได้ว่า การดำรงความสัมพันธ์ให้เกิดหนี้บุญคุณต่อกันมีความจำเป็นอย่างมากควบคู่กับความสัมพันธ์ในรูปแบบการตลาด (แลกเปลี่ยนทั้งวิธีการแลกเปลี่ยนของที่นำมาแลกเปลี่ยน มูลค่า อาจมีความแตกต่างกันได้)

สำหรับผู้ศึกษาาระบบอุปถัมภ์คนอื่นๆกล่าวถึงความสัมพันธ์ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ ดังนี้

วันชาติ ให้แนวคิดระบบอุปถัมภ์ (วันชาติ วรรณพราหม 2547 : 54) ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคนและกลุ่มคน 2 สถานภาพ คือกลุ่มแรกมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า กลุ่มที่สองมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า เป็นระบบของความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคลที่มีอำนาจร่วมกับ ผู้ได้รับการอุปถัมภ์ที่ต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์ที่อยู่เหนือกว่า และสามารถบันดาลสิ่งของที่ตนต้องการได้ เป็นการเสนอสนองต่อกันที่อยู่บนพื้นฐานของข้อกำหนดทางศีลธรรม ระบบอุปถัมภ์ได้รับการพิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของโครงสร้างของสังคมไทยในรูปแบบต่างๆ เช่น หัวคะแนนและการเลือกตั้งกับการซื้อสิทธิขายเสียง เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มเหล่านี้ จะใช้อำนาจและปัจจัยต่างๆ ให้ความคุ้มครองต่อกลุ่มที่ด้อยกว่า หรือ การได้รับความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ไป และอุทิศตนรับใช้อุปถัมภ์กลุ่มที่อยู่เหนือกว่า ผู้อุปถัมภ์มักจะอาศัยอิทธิพลและทรัพยากรที่มีอยู่ให้บริการหรือปกป้องคุ้มครองความเกี่ยวข้องในเชิงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันระหว่างคน 2 ฝ่าย ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ถูกอุปถัมภ์ในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจการเมือง และแฉ่งมิติด้านศีลธรรม และสังคม โดยมีลักษณะ ที่สำคัญดังนี้

1. เป็นระบบที่ตั้งอยู่บนความไม่เสมอภาคทางอำนาจ
2. เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและยั่งยืน โดยผู้อุปถัมภ์มีภาระหน้าที่ดูแลความทุกข์สุขของผู้ได้อุปถัมภ์ และผู้ได้อุปถัมภ์มีหน้าที่รับใช้บริการและแสดงความจงรักภักดี
3. ผู้ได้อุปถัมภ์ขาดเสรีภาพส่วนบุคคล

สุรเดช ให้แนวคิดระบบอุปถัมภ์ (สุรเดช ครอบแก้ว 2550 : 25) ว่าระบบอุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมืองไทย หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคน 2 ฝ่าย ต่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า จะใช้อำนาจและปัจจัยต่างๆ ให้ความคุ้มครองต่ออีกฝ่ายหนึ่งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า ซึ่งฝ่ายหลังจะตอบแทนโดยการช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ไปและอุทิศตัวเพื่อรับใช้ผู้อุปถัมภ์

เริงวิทย์ ได้ระบุปัจจัยที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ส่วนใหญ่ในสังคม (เริงวิทย์ โพธิ์ทอง 2549: 25) ดังนี้

1. ชาวบ้านขาดแคลนวัตถุดิบปัจจัยในการดำรงชีวิต
2. ชาวบ้านขาดสถานะทางสังคม ต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์ในการวิ่งเต้นติดต่อกับราชการ เข้ารับการรักษายาบาล ฯลฯ
3. ชาวบ้านรู้สึขาดอำนาจที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองและท้องถิ่น เช่น การขาดไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ศาลาวัด ราคาพืชผลตกต่ำ ต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์หรือคนกลางติดต่อกับราชการหรือพรรคการเมือง เพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหาจนเกิดเป็น “วัฒนธรรมพึ่งพา”

ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองและคอร์รัปชัน

นักวิชาการ อธิบายสาเหตุของการคอร์รัปชัน ว่าตามทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจ และหนึ่งในเครื่องมือที่นักการเมืองในประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเมืองด้าหลังมักเอามาใช้เพื่อรักษาและแสวงหาผลประโยชน์ ก็คือ การใช้ระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบส่วนตัว แต่กลับมีสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติสูงมาก แม้ว่าระบบแบบนี้จะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคม การเมืองที่เป็นแบบโบราณ และด้าหลังกว่าการเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมค่อนข้างมาก (สังคีต พิริยะรังสรรค์ 2548 : 73-74)

ระบบอุปถัมภ์เป็นเหตุให้นักการเมืองสามารถคอร์รัปชันได้มาก เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแต่งตั้ง โยกย้ายตำแหน่งในระบบราชการและในรัฐวิสาหกิจ ยิ่งนักการเมืองสามารถแต่งตั้งพรรคพวก คนใกล้ชิดและบรรดาผู้ใต้การอุปถัมภ์ไปอยู่ในตำแหน่งหรือคณะที่เป็นผู้ตัดสินใจทางด้านนโยบายและการปฏิบัติได้มาก นักการเมืองก็ยิ่งจะมีโอกาสรับรู้ข่าวสารข้อมูลภายในหน่วยงานได้มากและจะยังมีโอกาสคอร์รัปชันได้มากขึ้นตามไปด้วย

ระบบอุปถัมภ์ที่แทรกซึมอยู่ทั่วไปในโครงสร้างของระบบราชการ ขาดความเป็นอิสระ ความเป็นกลาง และง่ายต่อการเกิดผลประโยชน์ทับซ้อนระหว่างผลประโยชน์ของรัฐกับผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลที่กำลังมีอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจที่ขาดความเป็นประชาธิปไตย และความน่าเชื่อถือ และพบว่ามีการใช้คอร์รัปชันเป็นเครื่องมือรักษาอำนาจ และมีการแจกจ่ายผลประโยชน์ให้แก่พวกพ้อง รวมทั้งนักการเมืองมักจะใช้การคอร์รัปชันเป็นเครื่องมือในการซื้อความภักดีทางการเมือง และ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ด้าหลังระหว่างเทคโนโลยีกับนักการเมือง ไปด้วยกันได้ดีกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เป็นความสัมพันธ์สมัยใหม่ที่เน้นเรื่องกำไรและผลประโยชน์ส่วนตน

กล่าวโดยสรุป ระบบอุปถัมภ์ในกระบวนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในการเลือกตั้งท้องถิ่น ระหว่างผู้มีสิทธิเลือกตั้งกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ต่างเป็นการเกื้อหนุนกันและกันมีทั้งผู้ให้และผู้รับ มีทั้งการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และเป็นสาเหตุที่สำคัญของการทุจริตคอร์รัปชัน

4. วัฒนธรรมทางการเมือง

ทุกสังคมมีวัฒนธรรมซึ่งส่งผลให้คนในสังคมมีค่านิยมและวิถีชีวิตที่ แตกต่างกันนัก มานุษยวิทยาได้ให้ความหมายวัฒนธรรม ว่าหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนซึ่งถูกสร้างขึ้นมาและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของคนในสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึง ค่านิยม ความเชื่อ

ทัศนคติของบุคคลและกลุ่มบุคคลเกี่ยวกับสิ่งที่รัฐบาลควรจะทำและวิธีการที่รัฐบาลควรดำเนินงาน กระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมจะส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมืองจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ปัจเจกบุคคลสามารถเรียนรู้ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติทางการเมืองจากประสบการณ์ในชีวิตและความสัมพันธ์กับพ่อแม่ เพื่อน ครู และผู้นำทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองที่บุคคลได้รับกลายเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งปลูกแต่งด้านจิตใจและแสดงออกมาโดยการกระทำปรากฏให้เห็นในสังคม

มยุรี (มยุรี อนุমানราชชน 2551 : 27-28) ได้ศึกษารูปแบบวัฒนธรรมของ อัลมอลด์ และ เวอร์บา (Almond and Verba) ซึ่งแบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมที่ล้าหลัง เช่น ชนเผ่าในทวีปแอฟริกา ประชาชนยึดมั่นในกฎธรรมชาติ และยอมรับอำนาจของผู้นำ ขณะที่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ทางการเมือง ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชน การเรียกร้องความต้องการของประชาชนและอิทธิพลของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง นอกจากนี้ประชาชนเองไม่มีความผูกพันต่อระบบการเมือง และไม่คาดหวังหรือเรียกร้องผลประโยชน์จากระบบการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟร์ฟ้า เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมที่เจริญก้าวหน้ามากกว่าในแบบแรก และประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองและกระบวนการทางการเมือง ยอมรับการตัดสินใจทางการเมืองและอำนาจรัฐ แต่ขณะเดียวกันยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองและไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะคิดว่าตนเป็นไฟร์ฟ้าหรือผู้ถูกปกครอง ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของรัฐ

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมที่มีการพัฒนาทางการเมืองอย่างมาก ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองและเข้าใจว่าตนเป็นสมาชิกของระบบการเมือง มีบทบาทในการกำหนดนโยบายของรัฐโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและสมาชิกของระบบการเมืองต่างยอมรับในอำนาจที่ชอบธรรมของรัฐบาล ยอมรับปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมและกฎหมาย ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญและมีความหมายสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล รวมทั้งควบคุมรัฐบาลและนโยบาย ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มของตน

ในความเป็นจริงนั้น ระบบการเมืองประกอบด้วยวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่วัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 ประเภทจะผสมผสานกัน เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมทางการเมืองก็ต้องปรับตัวไปตามความโน้มเอียงทางการเมืองที่มีรูปแบบใหม่เสมอ ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเมื่อสังคมพัฒนาเรื่อยๆ ในที่สุดวัฒนธรรมทางการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปเป็น

วัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม โดยวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าและแบบคับแคบจะค่อยๆ ลดน้อยลงไป

และนอกจากสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นองค์ประกอบที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เนื่องจากทั้งสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมล้วนมีอิทธิพลต่อกิจกรรมด้านการเมือง และในปี พ.ศ.2547 มีจำนวนคนจน 8.2 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 13 ของคนทั้งประเทศ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการเมืองตั้งเป้าหมายที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนให้หมดไป และในที่สุดก็กลายเป็นนักการเมืองที่ชนะใจประชาชนได้

นอกจากนี้ วันชาติ (วันชาติ วรรณพราหม 2549: 23) ยังได้ทำการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับงานวิจัยที่สนับสนุนว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการเลือกตั้ง ของประชาชน ซึ่งได้อธิบายถึงความแตกต่างของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพื่อเป้าหมายผลประโยชน์ของกลุ่มตนและมีแนวโน้มที่จะเลือกบุคคลที่มีสภาพสังคมและครอบครัวที่คล้ายกับตนเองให้มากที่สุด

ในทางจิตวิทยาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง วันชาติ พบว่า ความผูกพันต่อพรรคการเมืองเป็นเรื่องของสังคมจิตวิทยาของบุคคลที่เกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ สนใจ ฝักใฝ่ นิยมชมชอบและโดยทั่วไปบุคคลมีแนวโน้มที่จะลงคะแนนให้กับพรรคการเมืองที่ตนมีความผูกพัน หรือ ต่อนโยบาย ผลประโยชน์ ซึ่งเป็นปัจจัยช่วงสั้นๆ อย่างไรก็ตามในระยะยาวบุคคลมีแนวโน้มที่จะลงคะแนนให้กับพรรคการเมืองที่ตนผูกพันซึ่งเป็นปัจจัยระยะยาว

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (ไพฑูรย์ เครือแก้ว 2513 : 58-61) กล่าวถึงวัฒนธรรมของสังคม ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งรวมของความรู้ ความคิด ความเชื่อถือ ความสามารถ ศิลปะต่างๆ ในการดำเนินชีวิตและยังรวมไปถึง ภาษา กฎหมาย กฎเกณฑ์ของสถาบันต่างๆ ระเบียบสังคม ประเพณี อุปนิสัยศีลธรรม คุณธรรม ตลอดจน จินตมคติ ความมุ่งหมายและความใฝ่ฝันแห่งชีวิต บุคคลของสังคมแต่ละแห่งก็มีแบบฉบับของตนเองที่แตกต่างกันออกไป และ วัฒนธรรมไม่ได้เกิดมาพร้อมกับบุคคล แต่เป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องเรียนจากสังคม

วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมเดียวกันจะต้องมีหรือถือปฏิบัติร่วมกันและวัฒนธรรมยังเป็นสิ่งที่สามารถจะถ่ายทอดจากบุคคล หนึ่ง ไปอีกบุคคลหนึ่ง จากกลุ่มชนหนึ่งไปยังกลุ่มชนหนึ่ง หรือจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่งได้

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม คนไทยส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีการทำนาเป็นสำคัญ และอิสระ ดังนั้น โดยพื้นฐานทางวัฒนธรรมความเชื่อจึงยึดโยงอยู่กับหลักพุทธศาสนา เช่นก่อนทำนาก็มีพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำขวัญข้าว มีชาวบ้านในเขตชุมชนเข้ามาร่วมทำบุญกันมีความสามัคคีในกลุ่มพวกพ้องและดูแลกัน การพึ่งพาอาศัยกันทั้งในด้านการทำมาหากิน การจัด

กิจกรรมของส่วนรวม การดูแลสิ่งแวดล้อมร่วมกัน พฤติกรรมแห่งการอุปถัมภ์เกิดขึ้นตลอดเวลาของสังคมและถูกปลูกฝังไว้รุ่นต่อรุ่น โดยการสั่งสอนและกล่อมเกลาค่านิยมเหล่านี้ให้เกิดขึ้นในอีกรุ่นเสมอมา

ณรงค์ พ่วงพิศ ได้ศึกษาลักษณะของวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย (ณรงค์ พ่วงพิศ 2548 : 77) ว่ามีลักษณะดังนี้

1. วัฒนธรรมอุปถัมภ์นิยม เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้อยู่ใต้อำนาจทั้งในระบบราชการและนอกระบบราชการเกิดขึ้นกับระบบไพร่ในสังคมไทย

2. วัฒนธรรมอำนาจนิยม เป็นวัฒนธรรมที่ยกย่องชื่นชมคนที่มีอำนาจ เพราะแสดงถึงความมีเกียรติ มีอำนาจ เป็นผู้ที่จะทำให้ความคุ้มครองคนที่ไปพึ่งพาได้

3. วัฒนธรรมศักดินา นิยม เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะความเป็นเจ้าขุนมูลนาย โดยเฉพาะ ข้าราชการที่ทำตัวเป็นเจ้าขุนมูลนาย ย่อมแสดงถึงเป็นผู้มีเกียรติ มียศถาบรรดาศักดิ์ และต้องการให้คนที่อยู่ในฐานะต่ำกว่ามาแสดงความอ่อนน้อมเคารพบนอบ

ส่วนใหญ่ในสังคมชนบท การเคารพบนอบผู้ที่มีอาวุโส มีการศึกษาดีกว่าคนอื่นหรือมีฐานะมีความมั่งคั่ง กล่าวหาญเสียดละ ทำตนเป็นประโยชน์ปกป้องชุมชน เป็นกันเองกับทุกคนเป็นที่พึ่งต่อคนอื่นได้ มีความโอบอ้อมอารี ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้ก็ยังถูกปลูกฝังไว้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งอำนาจส่วนตัวเหล่านี้แม้กาลเวลาจะเปลี่ยนไปแต่ก็ยังมิ โครงสร้างแบบผู้อุปถัมภ์กับผู้ใ้อุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการปรากฏชัดเจนในสังคมไทยเรื่อยมา

บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา (บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา 2553: 95) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกหรือสำนึกพลเมือง หัวใจสำคัญของประชาสังคมไทย กล่าวถึง บทสรุปแนวทางประชาสังคมไทยกับการเมืองภาคประชาชนและสำนึกพลเมือง ขบวนการประชาสังคมแบบใหม่ หรือ new social movement เป็นการแก้ปัญหาสังคมที่ฉีกไปจากวิธีการแก้ปัญหาแบบเดิมสู่ประเด็นปัญหาที่หลากหลายนั้นคือ การสร้างจิตสำนึกสาธารณะซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ วิธีคิด ค่านิยม ความเชื่อแบบเดิม ๆ และต้องไม่มองข้ามวิธีการสร้างสันติ และลดความขัดแย้งในกลุ่ม มีการประนีประนอม เจรจาต่อรอง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ยึดหลัก เสรีภาพ เสมอภาค และ ภราดรภาพ

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ เชื่อว่า วัฒนธรรมประชาธิปไตย หรือ ความเป็นธรรมที่เป็นอุดมการณ์ เป็นรากฐานของประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เสรีภาพ และการใช้เสรีภาพส่วนบุคคลก็ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายซึ่งมีไว้เป็นหลักประกันความเป็นธรรมของสังคมเป็นส่วนรวม ความเสมอภาค เป็นความเท่าเทียมกันในโอกาสทางเศรษฐกิจ ทั้งรายได้ การได้รับความ

ช่วยเหลือต่างๆ จากรัฐหรือสังคม และ ความเป็นธรรมในเชิงอุดมการณ์คือ การไม่กดขี่และเบียดเบียนซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลในสังคม โดยเฉพาะการกดขี่และเบียดเบียนในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าวนับว่าเป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ยังมองว่าสังคมจำเป็นที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ใดๆ ซึ่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ หลักการดังกล่าวนี้ในปัจจุบันได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปก็คือสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ซึ่งมีเป้าหมายตรงไปที่บุคคลที่ด้อยโอกาส (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร 2552:64)

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรม เป็นแบบอย่างที่ถูกปฏิบัติต่อกันมามีทั้งที่ถูกและที่ผิด หากแต่ควรจะใช้พิจารณาประกอบ และยิ่งสำคัญสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่ซึ่งมีความเชื่อหลายสิ่งเป็นไปในลักษณะของการขัดขวางความเป็นประชาธิปไตย

5. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน

ซึ่งเป็นการนำเอาแนวคิดไปใช้กับความสัมพันธ์ทางสังคมขนาดเล็กระดับระหว่างบุคคล ไปจนกระทั่งระดับสังคม และมีผู้นิยมชมชอบยึดถือเป็นแนวการอธิบายทางพฤติกรรมและปรากฏการณ์ทางสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2551 : 115)

จากการประยุกต์ทฤษฎีปฏิรวรรตนิยม เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลจากการปรับปรุงเหล่านี้ทำให้เป็นที่ยอมรับกันว่า

1. ในขณะที่มนุษย์มิได้แสวงหาประโยชน์อย่างมากที่สุด มนุษย์ก็ได้พยายามที่จะหาประโยชน์บางส่วนจากการติดต่อสัมพันธ์กันเสมอ
2. ในขณะที่มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้มีเหตุผลอย่างสมบูรณ์ แต่เขาก็ได้พยายามคิดหน้าคิดหลังเกี่ยวกับทุนและกำไรจากการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน
3. แม้ว่ามนุษย์จะไม่มีข้อมูลอย่างครบถ้วน เกี่ยวกับทางเลือกต่างๆ ที่มีอยู่แต่มนุษย์ก็พอทราบทางเลือกอื่นบางแนวทาง ซึ่งทำให้เขาสามารถประมาณทุนและกำไรของทางเลือกนั้นๆ ได้
4. แม้ว่ามนุษย์จะต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลภายนอก แต่มนุษย์ก็พยายามแข่งขันกันเองในการแสวงหาผลประโยชน์ในขณะที่มีความสัมพันธ์กัน
5. แม้การปฏิรวรรตทางเศรษฐกิจ (วัตถุ) จะมิอยู่ในทุกสังคม แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิรวรรตทั่วไปของบุคคลๆ ในสภาพสังคม

6. ในขณะที่การแลกเปลี่ยนในท้องตลาด มีเป้าหมายทางวัตถุประสงค์ แต่มนุษย์มีการแลกเปลี่ยนอย่างอื่นที่ไม่ได้เป็นวัตถุประสงค์ด้วย เช่น ทางจิตใจ และทางบริการต่างๆ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนที่น่าสนใจในมุมมองนักวิชาการต่างชาติ ได้แก่

1. ทฤษฎี ฟายเซอร์ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2551: 116) นักมานุษยวิทยา ซึ่งเป็นการค้นพบทฤษฎีมูลเหตุจูงใจทางเศรษฐกิจ ว่า

1.1 กระบวนการแลกเปลี่ยนหรือการปริวรรต เป็นผลของมูลเหตุจูงใจระหว่างมนุษย์ ในการสนองความต้องการจำเป็นของเขา

1.2 เมื่อให้กำไรแก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการ กระบวนการแลกเปลี่ยนก็จะกลายเป็นสถาบันหรือเป็นแบบอย่างของการกระทำระหว่างกันนั้น

1.3 แบบอย่างของการกระทำระหว่างกันนั้นไม่เพียงแต่ช่วยให้มนุษย์สนองความต้องการจำเป็นเท่านั้น แต่จะมีผลกระทบต่อรูปแบบของโครงสร้างทางสังคม ซึ่งจะเกิดขึ้นภายหลังในสังคมด้วย

ความแตกต่างในระบบสังคมเกี่ยวกับอภิสิทธิ์และอำนาจ ซึ่ง Frazer กล่าวว่า ระบบแลกเปลี่ยนทำให้ผู้เป็นเจ้าของสิ่งที่มีค่าทางเศรษฐกิจสามารถเอาเปรียบผู้เป็นเจ้าของสิ่งที่มีค่าน้อยได้ ดังนั้น จึงทำให้เกิดความแตกต่างในอำนาจและอภิสิทธิ์

2. ทฤษฎี เคาร์ท เลอ สเตราส์ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2551: 117) พบว่า หลักการแลกเปลี่ยนที่สำคัญได้แก่

2.1 ความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนทุกอย่างย่อมจะต้องมีค่าใช้จ่าย (ทุน) สำหรับปัจเจกชนแต่ค่าใช้จ่ายเหล่านี้เป็นเรื่องของสังคม คือ เป็นค่าใช้จ่ายในเชิงประเพณี กฎเกณฑ์ กฎหมาย และค่านิยม

2.2 สิ่งที่มีค่าและหายากที่สุดในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ หรือทรัพยากร เวลาจะแจกจ่ายก็ทำได้โดยไม่ต้องถูกควบคุม แต่ถ้าเป็นสิ่งของมีค่าสังคมก็จะสร้างระเบียบในการแจกจ่าย

2.3 ความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนทุกอย่าง ต้องขึ้นอยู่กับกฎหรือบรรทัดฐานของการให้และรับ คือผู้รับจะต้องมีข้อผูกพันในการให้ตอบ โดยมีหลักการให้และรับที่บรรทัดฐานและค่านิยมได้กำหนดไว้หลายแบบ บางกรณีหลักการให้และรับเป็นแบบตรงและซึ่งกันและกัน บางกรณีหลักการให้และรับเป็นแบบฝ่ายเดียว ซึ่งการให้ตอบอาจผ่านบุคคลที่ 3 ที่ 4 หรือ ต่อๆ ไป ก็ได้

การแลกเปลี่ยนหรือการปริวรรต มีความหมายหรือการกระทำรูปแบบต่างๆ จำนวนมาก เช่น การแลกเปลี่ยนสินค้า การขึ้นหม้อขึ้นแมว การลงแขก การเอาแรง การแลกเปลี่ยนเงิน การแลกเปลี่ยนคนกับสิ่งของ การซื้อขาย การค้าต่างตอบแทน การเช่า การจำนำ การเลหลัง

สิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของ เงินทอง ความคิด ความรู้ ปัญญา
คุณธรรม ความเห็นใจ ความรู้ ความเอาใจใส่ ความเป็นเพื่อน ความเป็นศัตรู กามารมณ์

ประเภทของการแลกเปลี่ยน มีได้หลายแบบ

1. แบ่งเป็นสองประเภทตามลักษณะความสัมพันธ์

1.1 การแลกเปลี่ยนโดยตรง เป็นการแลกเปลี่ยนระหว่าง 2 คน หรือ 3 คนหรือ อื่นๆ

1.2 การแลกเปลี่ยนโดยอ้อม ผู้มีการแลกเปลี่ยนไม่ได้เผชิญหน้ากัน เช่น การ
แลกเปลี่ยนระหว่างองค์กรหรือสังคมกับสมาชิก

2. แบ่งตามขนาดหรือจำนวนภาคี

2.1 แบบทวิภาคี

2.2 แบบไตรภาคี

2.3 แบบจุดตติภาคี

2.4 แบบเบญจภาคี

2.5 แบบพหุภาคี

3. แบ่งตามสื่อ

3.1 การแลกเปลี่ยนทางวัตถุ (กายภาพ)

3.2 การแลกเปลี่ยนทางสังคม

3.3 การแลกเปลี่ยนทางจิต

3.4 การแลกเปลี่ยนทางจิตวิญญาณ (คุณธรรม)

4. แบ่งตามองค์กรสังคม

4.1 การแลกเปลี่ยนในกลุ่มสังคม

4.2 การแลกเปลี่ยนในครอบครัว

4.3 การแลกเปลี่ยนในชุมชน

4.4 การแลกเปลี่ยนในชนชั้น

4.5 การแลกเปลี่ยนองค์กรสหจร

5. แบ่งตามสถาบันสังคม

5.1 สถาบันครอบครัว

5.2 สถาบันการศึกษา

5.3 สถาบันศาสนา

5.4 สถาบันเศรษฐกิจ

5.5 สถาบันการเมือง

5.6 สถาบันนันทนาการ

5.7 สถาบันภาษา

5.8 สถาบันอนามัย

5.9 สถาบันการคมนาคม

5.10 สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

องค์ประกอบของการแลกเปลี่ยน

การแลกเปลี่ยนทางสังคมจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ

1. การกระทำระหว่างกันทางสังคม (social interaction) คือการมีคนอย่างน้อย 2 คนขึ้นไปกระทำต่อกัน การกระทำตรงนี้คือ การแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน เช่น เพื่อนต่อเพื่อน ศัตรูต่อศัตรู พ่อค้ากับลูกค้า ครูกับลูกศิษย์ คนรักกับคนรัก พระกับศาสนิกชน

2. การแลกเปลี่ยน (exchange) การแลกเปลี่ยนก็ต้องมีของสำหรับแลกเปลี่ยน เช่น ของต่อของ ของกับเงิน คน(เพื่อน)กับคน(เพื่อน) ความรักกับความรัก ความรักกับความเห็นใจ ความรัก(การารมณ์)กับเงิน

3. ผลลัพธ์ (product) ผลลัพธ์อาจเป็นได้หลายแบบ เช่น ได้ของ ได้เงิน ได้ความเห็นใจ ได้คนรัก ได้เพื่อน ได้ศัตรู ได้กำไร ได้ขาดทุน ได้สินค้า

การแลกเปลี่ยนอาจสำเร็จลงได้ด้วยปัจจัยสามประการนี้ แต่ในชีวิตจริง ความสัมพันธ์แลกเปลี่ยน (exchange relationship) อาจมีขนาดใหญ่ มีปัจจัยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในสังคมสมัยใหม่

การใช้ประโยชน์ด้านการสร้างทฤษฎี มีการนำไปใช้ประโยชน์ในหลายๆ อย่างเช่น ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม ทฤษฎีการพัฒนาสังคม ทฤษฎีการพึ่งพา ทฤษฎีการเชื่อถือ และ ทฤษฎีการต่อรองอำนาจ

ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ เช่น ถ้าไม่ใช่การค้าธุรกิจ มีการนำความคิดที่ว่า แต่ละคนแต่ละอาชีพต่างมีความต้องการหลายอย่างที่ตัวเองสนองไม่ได้ จะต้องเข้าสัมพันธ์กับคนอื่น อาชีพอื่น ซึ่งสามารถสร้างเครือข่ายอาชีพได้ การแลกเปลี่ยนสิ่งของและหรือบริการกัน อาจมีการต่อรองราคากัน เพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด และการสร้างความน่าเชื่อถือในระหว่างกัน โดยที่ต่างฝ่ายจะต้องยึดบรรทัดฐานการแลกเปลี่ยนเพื่อรักษาความยุติธรรมระหว่างกันเอาไว้

ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เช่น ในการสร้างกลุ่มสังคม เพราะมนุษย์ไม่สามารถดำรงตนอยู่แต่ลำพังได้ และกระชับความสัมพันธ์ให้เหนียวแน่นด้วยการช่วยเหลือกัน เข้าใจกันเห็นอกเห็นใจกัน การสร้างความอบอุ่น มั่นคงในครอบครัวด้วยการให้ความรักระหว่างสมาชิกของ

ครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง เป็นการปลูกจิตสำนึกรักชุมชน มีจิตสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนรวม สร้างความสมัครสมานสามัคคี มีสันติสุข

กล่าวโดยสรุป การแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคล 2 คน นั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความพอใจและยินยอมพร้อมกับการแลกเปลี่ยนหรือในหลายโอกาสที่ต่างฝ่ายต่างตอบแทนกัน ในบางครั้งก็เป็นในลักษณะต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน

6. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกระบวนการเลือกตั้งท้องถิ่น

6.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

“หมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 72 บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง บุคคลซึ่งไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ย่อมได้รับสิทธิหรือเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งและอำนาจการความสะดวกในการไปเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

6.2 ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง

6.2.1 “ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง สถาบันที่ห้ามมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้ใด ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้ เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2546 ได้แก่ แม่สขิด สุหร่า ศาลเจ้า โรงเจ โบสถ์พราหมณ์ โบสถ์คริสต์ สำนัก สถาบันปฏิบัติธรรม สหกรณ์ กองทุนสงเคราะห์ ชุมชน ชมรม สโมสร กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ กลุ่มการเมือง กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ กลุ่มบุคคลที่รวมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน”

6.2.2 “ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง วิธีการหรือลักษณะต้องห้ามในการหาเสียงเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2551 ข้อ 6 ในการหาเสียงเลือกตั้ง ห้ามมิให้ผู้สมัครกระทำการหรืออาศัยผู้ใดกระทำการเพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนเลือกตั้ง ให้แก่ตนเองหรือผู้สมัครอื่น หรือให้งดเว้นการลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครใดด้วยวิธีการ ดังนี้

(1) จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้ หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่ผู้ใด เช่น งานวันเกิด งานบวช งานโกนจุก งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่งานบุญ งานเทศกาล งานขึ้นปีใหม่ หรืองานศพ เป็นต้น

(2) ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมแก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด มัสยิด สุเหร่า ศาลเจ้า โรงเจ โบสถ์คริสต์ โบสถ์พราหมณ์สำนักปฏิบัติธรรม สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ สหกรณ์กองทุนสงเคราะห์ ชุมชน ชมรมสโมสร หรือ สถาบันอื่นใดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศ เช่น การบริจาคเงิน การประมูลทรัพย์สิน หรือ สิ่งของในงานกุศลต่างๆ เป็นต้น

(3) โฆษณาหาเสียงเลือกตั้งด้วยการจัดให้มีหรสพหรือการรื่นเริงต่างๆ รวมทั้งการแสดงและการละเล่นอื่นๆ

(4) เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

(5) หลอกลวง บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใสร้ายด้วยความเท็จหรือจงใจให้เข้าใจผิดในเรื่องใดอันเกี่ยวกับผู้สมัครใด เช่น การปราศรัยด้วยข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง เป็นต้น

ข้อ 7 ในการหาเสียงเลือกตั้ง ห้ามมิให้ผู้สมัครกระทำการหรืออาศัยผู้ใดกระทำการ แจกจ่ายเอกสารเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งด้วยวิธีการวางหรือ โปรยในที่สาธารณะ ”

6.3 พระราชบัญญัติ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 (แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 2 พ.ศ.2546)

หมวด 4 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา 33 บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

1. มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติโดยการแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

2. มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคม ของปีที่มีการเลือกตั้ง

3. มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันเลือกตั้ง

4. คุณสมบัติอื่นที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

มาตรา 37 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยมิได้แจ้งเหตุตามมาตรา 35 วรรคหนึ่ง หรือ มาตรา 36 วรรคหนึ่ง ให้ผู้นั้นเสียสิทธิดังต่อไปนี้

1. สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

2. สิทธิร้องคัดค้านการเลือกกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

3. สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

4. สิทธิสมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

5. สิทธิเข้าซื้อหรือขอให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าซื้อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น

6. สิทธิเข้าซื้อหรือขอให้ถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือ ผู้บริหารท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

การเสียสิทธิตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตั้งแต่วันเลือกตั้งครั้งที่ผู้นั้นไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจนถึงวันเลือกตั้งครั้งที่ผู้นั้นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

หมวด 6 ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง

มาตรา 57 เมื่อมีการประกาศให้มีการเลือกตั้งในกรณีอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดกระทำการเพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ตนเอง หรือผู้สมัครอื่นหรือให้งดเว้นการลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครใดด้วยวิธีการดังนี้

1. จัดทำ ให้ เสนอให้ สัญญาว่าจะให้หรือจัดเตรียมเพื่อจะให้ทรัพย์สิน หรือ ประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้ แก่ผู้ใด

2. ให้ เสนอให้ หรือสัญญาว่าจะให้ เงิน ทรัพย์สิน หรือ ประโยชน์อื่นใดไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม แก่ชุมชน สมาคม มูลนิธิ วัด สถาบันการศึกษา สถานสงเคราะห์ หรือ สถาบันอื่นใดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

3. ทำการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งด้วยการจัดให้มีมหรสพหรือการรื่นเริงต่างๆ

4. เลี้ยงหรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด

5. หลอก บังคับ ชูเชิญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้าย หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในเรื่องใดอันเกี่ยวกับผู้สมัครใด

มาตรา 58 ห้ามมิให้ผู้สมัครจัดยานพาหนะนำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้งเพื่อการเลือกตั้งหรือนำกลับจากที่เลือกตั้ง หรือจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปยังที่เลือกตั้งหรือกลับจากที่เลือกตั้ง โดยไม่ต้องเสียค่าโดยสารหรือค่าจ้างซึ่งต้องเสียตามปกติ

ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง เพื่อจูงใจหรือควบคุมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครผู้ใด

มาตรา 81 ห้ามมิให้ผู้ใดจ่าย แจก หรือ ให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพื่อจูงใจมิให้ไปลงคะแนนเลือกตั้ง หรือ กระทำการใดๆ เพื่อมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนเลือกตั้ง

มาตรา 82 ห้ามมิให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อลงคะแนนเลือกตั้ง หรือลงคะแนนไม่ลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครใด

งานวิจัยของสถาบันทางการศึกษา

ที่ได้ศึกษาถึงลักษณะของการเลือกตั้ง เกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ การพึ่งพาอาศัย ความสัมพันธ์ส่วนตัวเพื่อผลประโยชน์ในการเลือกตั้งหลายท่านที่สำคัญ รวมทั้งงานวิจัย ที่เน้นการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการทำวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ทรงยุทธ วิถีธรรมศักดิ์ (2552 : 73-74) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง พฤติกรรมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งขวาง อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี

งานวิจัยได้สรุปผลพฤติกรรมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นของประชาชน ว่า ประสบการณ์ในอดีตมีผลต่อแรงจูงใจของบุคคล ดังนั้นทุกพฤติกรรมของมนุษย์ถ้าวิเคราะห์แล้วจะเห็นว่าได้รับอิทธิพลที่เป็นแรงจูงใจมาจากประสบการณ์ในอดีต และประสบการณ์ในด้านนี้จะกลายเป็นแรงจูงใจ ทางบวกที่ส่งผลเร้าให้มนุษย์มีความต้องการแสดงพฤติกรรมในทิศทางนั้นมากยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์ ส่วนบุคคล การให้ทรัพย์สิน สิ่งของส่งผลพฤติกรรมในการเลือกผู้นำท้องถิ่นน้อยมากแต่เป็นการทำสิทธิหน้าที่พลเมืองที่ดีและไม่เลือกผู้นำท้องถิ่นที่ให้เงิน ส่วนบุคลิกภาพของผู้นำท้องถิ่นคือต้องมีความเชื่อมั่นและกระตือรือร้นมากที่สุดและนิสัยของผู้นำท้องถิ่นต้องมีคุณธรรมในการบริหารงาน การมีส่วนร่วมในชุมชนของผู้นำที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเลือกผู้นำท้องถิ่น ต้องมีความสามารถ มีความรู้ในการบริหารงานตามแผนงาน ระเบียบและกฎหมาย รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมากที่สุด

ในขณะที่ เสรี โกมลเปลิน (2541) ศึกษาเรื่อง การใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการใช้จ่ายเงินในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งระดับท้องถิ่น โดยมีสมมุติฐานว่าเงิน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับต่างๆ กัน ทั้งทางด้านชีวิตความเป็นอยู่และความผูกพันกับตัวผู้สมัคร จนถึงได้ว่าเงินเป็นเหตุผลสำคัญในการลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดคนหนึ่ง และ ไปเลือกตั้งโดยคำนึงถึงเงินเป็นสำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาทางการเมืองไทย

ผลการศึกษาวิจัย ยืนยันสมมุติฐานบางส่วน กล่าวคือ มีการใช้จ่ายเงินในการหาเสียงเลือกตั้งโดยใช้ทั้งในทางที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง การใช้จ่ายเงินในทางที่ไม่ถูกต้องนั้น เป็นการใช้จ่ายผ่านญาติและคนใกล้ชิดที่ไว้วางใจเท่านั้น มิได้มีการจัดตั้งหรือใช้จ่ายผ่านห้วคะแนนเช่นเดียวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่อย่างใด การใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งครั้งนี้ได้ส่งผล

กระทบในทางลบต่อการพัฒนาการทางการเมืองของไทย เนื่องจากการปลุกฝังค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทางเลือกตั้งในระดับอื่น ๆ ต่อไป

ธงชัย พิมพ์สกุล (อ้างใน เสรี โกมลเปลิน 2541 : 6) ศึกษาปัญหาการทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดชลบุรี ได้ให้ข้อสังเกตว่า การซื้อเสียงในการเลือกตั้งของจังหวัดชลบุรี มีรูปธรรมชัดเจนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2526 และมีเรื่องราวของอิทธิพลอำนาจเถื่อนจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น ก่อตัวให้การสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ในอาณาเขตให้ได้รับการเลือกตั้ง โดยหวังผลประโยชน์ที่ตามมา นั่นคือ การอำนวยความสะดวกในการแสวงหาผลประโยชน์ในท้องถิ่นให้กับกลุ่มผู้มีอิทธิพล ในลักษณะเป็นกลุ่มหาผลประโยชน์ที่มีนักการเมืองหนุนหลัง ถึงแม้จะมีนักการเมืองจากหลายพรรคมาลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่การกระทำอันเป็นการทุจริตต่อการเลือกตั้งทุกรูปแบบนั้น จะมีมาจากผู้สมัครของกลุ่มผู้มีอิทธิพลท้องถิ่นเท่านั้น ที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน ประกอบกับเจ้าหน้าที่ทางราชการของจังหวัดชลบุรีก็พร้อมจะรู้เห็นเป็นใจกับอำนาจเถื่อนดังกล่าวอย่างเปิดเผยทั้งนี้เพราะ อำนาจเงินตราของกลุ่มอิทธิพลที่เป็นตัวหลัก ก่อให้เกิดกลุ่มอิทธิพลมีอำนาจมากในทางลบ ขณะเดียวกันกลุ่มอิทธิพลก็พยายามสร้างบารมีในทางบวกให้เกิดควบคู่กันไปโดยมีต่อประชาชนทุกหมู่เหล่าเป็นเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อหวังผลให้กลุ่มชนที่ได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้บุญคุณแล้วกลายเป็นเครื่องมือให้กลุ่มอิทธิพลใช้ประโยชน์ในทางลบต่อไป

กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่ต่างตกอยู่ในสถานะผู้เป็นหนี้บุญคุณ และอยู่ในอำนาจของกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นแทบทั้งสิ้นเนื่องจากการให้การเกื้อหนุนด้านการเงินจากผู้มีอิทธิพลที่ทำตัวเป็นเจ้าของ มีบารมีอย่างยิ่งต่อกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น อันเป็นบ่อเกิดของบุญคุณ ผู้มีอิทธิพลจึงอยู่ในฐานะที่ผู้มีพระคุณที่กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นจะต้องตอบแทนบุญคุณและผู้ช่วยเหลือก็หลังประโยชน์ตอบแทนจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลเพื่อสร้างตัวเองให้มีชื่อเสียงต่อไป จึงมีลักษณะต่างแสวงหาผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกัน

ด้วยปัจจัยดังกล่าว ธงชัย พิมพ์สกุล (อ้างใน เสรี โกมลเปลิน 2541 : 7) จึงได้ชี้ให้เห็นว่าการซื้อเสียง ซื้อประชาชนของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มาจากกลุ่มผู้มีอิทธิพล จึงมีประสิทธิภาพประสิทธิผลดีมาก และแน่นอนเพราะเงินของกลุ่มดังกล่าวมีอำนาจในตัว เนื่องจากผู้ซื้อก็มีอำนาจเงินที่ซื้อก็มีอำนาจ และเงินของกลุ่มผู้ที่ไม่ผู้มีอิทธิพล ย่อมไม่มีอำนาจในตัวหรือชาวบ้านเรียกว่า “เงินไม่มียาง” เพราะไม่มีใครเกรงกลัวแม้จะรับเงินไปแล้วก็ตาม

ข้อเท็จจริงในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ผู้สมัครแต่ละคนต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมาก ยิ่งถ้าต้องการได้รับชัยชนะหรือเป็นเขตที่มีการแข่งขันสูงแล้ว ค่าใช้จ่ายจะสูงมาก ค่าใช้จ่ายต่างๆ

บางครั้งอาจมองเห็นได้ชัดเจน หรือไม่อาจมองเห็นได้ เช่น ค่าใช้จ่ายในงานสังคม เพื่อสร้างบารมีของตน เช่นงานมงคลสมรส งานบวช งานทอดผ้าป่า และค่าใช้จ่ายแนวทงนี้ นับวันจะสูงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากผู้สมัครมีแนวโน้มต้องหาทางประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาด้วยตนเอง ด้วยเทคนิคใหม่ๆ หรือวิธีการหาเสียงแบบใหม่ เพื่อไม่ให้ซ้ำกับคู่แข่งและเพื่อให้คะแนนมากขึ้น ในขณะที่ผู้สมัครบางคนยอมเสียค่าใช้จ่ายเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในเขตเลือกตั้ง เช่น สร้างหรือซ่อมแซมวัด โรงเรียน สะพานซึ่งเชื่อว่ก็เป็นอีกวิธีที่จำเป็นวิธีหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ นั่นคือ ค่าใช้จ่ายในหาเสียงเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้นย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อระบอบประชาธิปไตย ขาดความเท่าเทียมกันในเรื่อง โอกาสที่จะเข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้นำทางการเมือง

การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการเมืองในระดับชาติ หรือมีอิทธิพลต่อกันในกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่ง สมบัติ จันทรวงศ์ (อ้างใน เสรี โกมลเปลิน 2541 : 9) ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า การที่ผู้สมัครเป็นส.ส. จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์โยงใยกับนักการเมืองในระดับท้องถิ่นเพราะ โดยสถานภาพผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ย่อมจะถูกดึงตัวเข้ามาช่วยในการหาเสียงเลือกตั้งยิ่งถ้าผู้นำที่มีบารมี อิทธิพล ตลอดจนฐานะทางการเงินมั่นคงมักจะเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ

การเลือกตั้ง ที่มีการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองมีเพิ่มสูงขึ้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงต้องพยายามทุกวิถีทางในการให้ได้มาซึ่งตำแหน่งทางการเมืองนั้นๆ และวิถีทางหนึ่งที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้จ่ายเงินในการหาเสียงเลือกตั้ง ทั้งในวิถีทางที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง

การใช้จ่ายเงินในวิถีทางที่ไม่ถูกต้องนี้คือ การซื้อคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยเงิน หรือวัตถุอันเป็นอมิสสินจ้างต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นการให้สินบนประชาชน เป็นเครื่องจูงใจ หรือผูกพันให้ประชาชนเลือกตน และประชาชนบางส่วนก็ไปลงคะแนนให้ เพราะต้องการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ดังกล่าวซึ่ง การเลือกตั้งที่แท้จริง ตามหลักการในระบอบประชาชนจะต้องไม่มีการทุจริตคดโกงในการเลือกตั้งด้วยวิธีใดๆ ก็ตาม ส่งผลให้การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไม่สามารถพัฒนาก้าวไกลไปได้เท่าที่ควร

วิธีการจ่ายเงินซื้อเสียง เศรษฐพร คูศิริพิทักษ์ (อ้างใน เสรี โกมลเปลิน 2531: 41-43) ได้แบ่งวิธีการจ่ายเงินซื้อเสียง ไว้ดังนี้

1. วิธีซื้อเสียงโดยแจกผ่านหัวคะแนน ซึ่งผู้สมัครจัดส่งอาสาสมัครหรือหัวคะแนนนำเงินมาจ่ายให้หัวคะแนน หรือหัวคะแนนมารับเงินจากผู้สมัคร หรือผู้อำนวยการเลือกตั้งด้วยตนเอง และเป็นเงินซื้อเสียงที่อยู่ในความควบคุมของหัวคะแนน และ เงินที่ผู้สมัครจ่ายให้กับหัวคะแนนเป็นค่าดำเนินการค่าจ้าง ค่าแรงงาน ฯลฯ ตามอัตราส่วนที่ตกลงกัน

2. วิธีซื้อเสียงโดยไม่ผ่านหัวคะแนน เป็นวิธีการจ่ายเงินโดยตรงระหว่างผู้สมัครถึงประชาชนซึ่งเชื่อว่าจะทำให้เกิดฐานคะแนนเสียงที่มั่นคง โดยต้องระมัดระวังมากที่สุด

3. วิธีซื้อเสียงแบบใต้ดิน หรือ โดยใช้อำนาจอิทธิพลช่วยเหลือ การณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง โดยใช้อำนาจอิทธิพล หรือ อำนาจ ช่วยในการหาเสียง เช่น อาศัย อำนาจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการใช้หัวคะแนนที่เป็นบุคลากรของรัฐด้วย และส่วนใหญ่เกิดในพื้นที่แอ่งชิงหรือพื้นที่คู่แข่งขันที่มีอิทธิพลและมีฐานคะแนนเสียงที่แน่นอนหา

ชนิดการซื้อเสียง แบ่งได้ดังนี้

1. การซื้อเสียงด้วยเงินสด
2. การซื้อเสียงด้วยระบบเช็คล่วงหน้า
3. การซื้อเสียงโดยซื้อบัตรประจำตัวประชาชน เพื่อเก็บและตัดคะแนนคู่แข่งและลงคะแนนเสียงแล้วค่อยคืนให้เจ้าของบัตร
4. การซื้อเสียงโดยซื้อกรรมการในหน่วยเลือกตั้ง โดยกรรมการจะทราบว่าใครบ้างที่ใช้สิทธิ ใครบ้างที่ยังเหลืออยู่ และจะนำบัตรเลือกตั้งที่เหลือมาหาหมายเลขที่ตนสนับสนุนแล้วนำไปหย่อนใส่หีบเลือกตั้ง

ข้อมูลการตัดสินใจเลือก

1. ในกรณีที่ผู้สมัครหลายคนต่างทุ่มซื้อเสียงในชุมชนหมู่บ้าน และประชาชนรับเงินเหล่านี้ไว้แล้ว การตัดสินใจว่าเลือกผู้สมัครหมายเลขใด ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับจัดการของหัวคะแนนหรือ หัวหน้าครอบครัว หากเขตเลือกตั้งนี้ไม่มีปัจจัยที่แสดงออกถึงอิทธิพล อำนาจ โดยหลักการทั่วไปจะใช้วิธีการแบ่งเฉลี่ยคะแนนให้ทั่วถึงทุกคน

2. ในกรณีที่ผู้สมัครเป็นที่เคารพชื่นชมจากประชาชนในเขตเลือกตั้ง หรือมีสายสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างสนิทแนบแน่น หรือได้รับการรับรองจากผู้มีอิทธิพลการดำเนินผลก็ง่ายขึ้น

3. ในบางพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านเล็กๆที่อยู่ห่างไกล ผู้สมัครส่วนใหญ่อาจเข้าไปติดต่อซื้อเสียงไม่ครบตามจำนวนบุคคลที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้ง เงื่อนไขนี้ทำให้ประชาชนสามารถรับการติดต่อจากผู้สมัคร

เดชะ สิทธิสุทธิ (2541:30) ได้ศึกษาถึงการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในการเมืองท้องถิ่น ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษากระบวนการ การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองและการทำหน้าที่พรรคการเมืองของกลุ่มการเมืองในท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีบทบาทในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองมากที่สุดคือหัวหน้ากลุ่ม โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับสมาชิกภายในกลุ่มและกลุ่มผู้สนับสนุนภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อให้ตนสามารถชนะการเลือกตั้งเข้ามา

บริหารงานในท้องถิ่น หลังจากนั้นการบริหารงานจะมีลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สนับสนุน กลุ่มและพวกพ้องของตนมากกว่าการทำหน้าที่เป็นพรรคการเมืองในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ในการสร้างอำนาจทางการเมือง อาศัยทรัพยากรทางการเมือง ที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิอำนาจทรัพยากรทางวัตถุ และ ทรัพยากรที่มีใช้วัตถุ

ทรัพยากรทางวัตถุ ถือเป็นทรัพยากรทางการเมือง ที่ชนชั้นนำใช้อำนาจจะมีและมียิ่งกว่าคนอื่นและจะทำการแลกเปลี่ยน หรือ ประโยชน์ที่จะนำมาสู่ตนเองเดียวกันชนชั้นนำจะให้ประโยชน์อันเป็นประโยชน์ที่เห็นได้ชัดและสามารถให้ต่อผู้ที่ยอมทำตามได้อย่างทันทีทันใดในลักษณะการตอบโต้ได้ และประโยชน์ที่มีลักษณะเป็นวัตถุที่ตอบสนองความต้องการได้

ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคน จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่ตนมีอยู่ เช่น เงิน ทอง ชื่อเสียง และสื่อต่างๆ เป็นต้น เพื่อที่จะเปลี่ยนเป็นคะแนนเสียงให้ได้ โดยวิธีการที่นำมาใช้ก็มีทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายและเมื่อได้เข้ามามีอำนาจทางการเมืองแล้วก็จำเป็นต้องใช้อำนาจทางการเมืองของตนแสวงหาทรัพยากรทางการเมืองโดยคอร์รัปชันเพื่อทดแทนทรัพยากรที่ได้ใช้ไปในการเลือกตั้งและเพื่อเตรียมไว้ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ลักษณะเช่นนี้จึงเกิดขึ้นและกลายเป็นวงจรอยู่คู่กับการเมืองไทยมาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาของ เดชะ สิทธิสุทธิ ทราบข้อค้นพบที่สำคัญตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. กระบวนการในการสร้างฐานอำนาจยังคงมีลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในท้องถิ่น ได้แก่

2.1 การให้ผลประโยชน์และการอุปถัมภ์สมาชิกภายในกลุ่ม

2.2 การให้ผลประโยชน์และการอุปถัมภ์กับภายในกลุ่มผู้รับเหมา ข้าราชการส่วนท้องถิ่นนักการเมือง คณะกรรมการชุมชนและประชาชนในเขตพื้นที่

2.3 การเป็นเจ้าของข้อมูลข่าวสารในท้องถิ่น ความมีอิทธิพล และการได้รับการสนับสนุนจากคนในท้องถิ่น และมีความสัมพันธ์กับข้าราชการในท้องถิ่น ตลอดจนบรรดานักธุรกิจชาวบ้าน ซึ่งเป็นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญต่อการเลือกตั้งในแต่ละครั้งและไม่ใช่เรื่องของการบีบบังคับ แต่จะเป็นเรื่องของผลประโยชน์และการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์รวมถึงการตอบแทนบุญคุณและการแสดงน้ำใจต่อกันจะมีหัวคะแนนที่เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างสมาชิก กลุ่ม ประชาชน

3. บทบาทของกลุ่มในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองท้องถิ่น แสดงออกอย่างชัดเจนโดยพยายามที่จะหาคะแนนเสียงอยู่ตลอดเวลาและทำหน้าที่คล้ายคลึงกับพรรคการเมือง มีการรวมตัวกัน โดยที่อำนาจสั่งการต่างๆ อยู่ที่ตัวบุคคลที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม สมาชิกกลุ่มลงพบปะและ

ดูแลความเดือดร้อนและรับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนอยู่ตลอดเวลาโดยการเข้าถึงประชาชนทุกคน โดยแบ่งเขตกันรับผิดชอบ

4. การก่อตัวของกลุ่ม อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวของสมาชิกกับหัวหน้ากลุ่มเป็นประเด็นสำคัญ และผลประโยชน์ระหว่างหัวหน้ากลุ่มกับสมาชิกกลุ่มภายใต้ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์

5. วัตถุประสงค์ในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในท้องถิ่น เพื่อปกป้องและช่วยส่งเสริมผลประโยชน์ มีพฤติกรรมแบ่งสรรผลประโยชน์ โดยการอุปถัมภ์ แบ่งปันส่วนแบ่งต่างๆ ให้สมาชิกกลุ่มหรือผู้ที่มีอิทธิพลตลอดจนผู้ที่ให้การสนับสนุนคอยเชื้อเหลือหัวหน้ากลุ่ม

6. การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มการเมืองในท้องถิ่น พบความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับเหมาและสมาชิกบางคน หรือข้าราชการมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดกับผู้รับเหมา

กลุ่มการเมืองท้องถิ่นกับการเมืองท้องถิ่น พบว่า ระบบอุปถัมภ์ยังคงมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและแนบแน่น ประกอบกับความสัมพันธ์ของการเมืองกับผลประโยชน์ยังคงเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด และ มีความรู้เกี่ยวกับการสร้างผลงานในท้องถิ่นด้วย จึงไม่ยากที่จะหาประโยชน์และสร้างผลประโยชน์ให้กับท้องถิ่นในขณะเดียวกัน เพราะผลตอบแทนที่ได้รับนั้นคือศักยภาพในการสร้างฐานอำนาจไม่ว่าวิธีการที่จะสร้างฐานอำนาจจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้ ยังยืนยันข้อค้นพบว่าการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นมีการทุจริตการเลือกตั้ง และมีการใช้เงินซื้อเสียงกันอย่างมาก และในการพัฒนาท้องถิ่นผ่านโครงการพัฒนาต่างๆ เพื่อเอื้อประโยชน์แก่ผู้สนับสนุนกลุ่มการเมือง และ ในท้องถิ่นมีการผูกขาดอำนาจทางการเมืองโดยกลุ่มการเมือง เพียงกลุ่มเดียวเป็นระยะเวลาที่ยาวนานและผิดกฎหมาย มีการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองทั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและผิดกฎหมาย มีการเจรจาและต่อรอง ผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มการเมืองด้วยกัน

รัชนี คล้ายนาค (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับเทศบาล ภายหลังจากการเปลี่ยนรูปแบบการเลือกตั้งเป็นการเลือกตั้งโดยตรง ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเลือกตั้งในลักษณะต่างๆ ได้อย่างไร และมีปัจจัยใดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกผู้สมัครของประชาชน

ซึ่งการศึกษาดังกล่าว มีสมมุติฐานว่า ระบบการเลือกตั้งโดยตรงจะส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น

ผลจากการศึกษาชิ้นนี้สมมุติฐานบางส่วน กล่าวคือ ระบบการเลือกตั้งโดยตรงได้กระตุ้นความสนใจให้ประชาชนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นต่างๆ ในการสนทนากับการเมืองท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น แต่การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่เพิ่มสูงขึ้นกลับพบว่ามีปัญหาเรื่องการซื้อเสียงมาก โดยเฉพาะในกลุ่มของประชาชนที่มีรายได้น้อย ขณะที่การเข้ามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้สมัครพรรคหาเสียงส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มหัวคะแนนผู้สมัคร กลุ่มเครือข่ายและเพื่อนพ้องที่ใกล้ชิดของผู้สมัครและเป็นการช่วยเหลือในลักษณะที่มีเงินเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนตอบแทน

งานวิจัย ยังได้ทราบปัญหาในเรื่องการซื้อเสียง ซึ่งมีการใช้เงินซื้อเสียงมากที่สุด มีทั้งการซื้อเสียงตำแหน่งสมาชิก และ นายกเทศมนตรี ควบคู่กันผ่านทางระบบหัวคะแนน โดยกลุ่มเป้าหมายคือ ประชาชนที่มีรายได้น้อย มีความรู้ต่ำ มีการ บล็อกหัวคะแนน และ เกทับ

อาจกล่าวได้ว่า เงิน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการจูงใจให้ลงคะแนนเสียง

เพียงกมล มานะรัตน์ (2547) ทำการศึกษาการเมืองเรื่อง การเลือกตั้งศึกษากรณีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งนายกเทศมนตรีของเทศบาลนครเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2547 พบว่า

1. การจัดตั้งองค์กรหาเสียง วิธีการ-ยุทธวิธี และความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งหัวคะแนน และประชาชนส่วนใหญ่ เป็นเรื่องความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ โดยมีผลประโยชน์เป็นตัวเชื่อมทั้งสามฝ่ายเข้าด้วยกัน แต่ในอีกส่วนหนึ่งได้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครฯ หัวคะแนน และ ประชาชนโดยไม่ได้เป็นเรื่องของความสัมพันธ์บุคคล ทั้งสามฝ่ายมิได้มีความสัมพันธ์ส่วนตัวใดๆ ระหว่างกัน

2. กฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกส่งผลให้กระบวนการเลือกตั้ง โดยเฉพาะกระบวนการรณรงค์หาเสียงที่ไม่สุจริตต่างๆ ให้แบบยลซับซ้อนมากขึ้นจนกฎหมายไม่สามารถเอาผิดได้ ส่วนในแง่บวก คือ เป็นการเลือกตั้งครั้งแรกของเทศบาลที่นโยบายได้เข้ามามีบทบาทในการรณรงค์หาเสียงในฐานะส่วนประกอบสำคัญที่มีผลต่อชัยชนะในการเลือกตั้งควบคู่ไปกับการใช้กลยุทธ์การหาเสียงด้วยวิธีการเดิมๆ

พฤติกรรมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยในหลายๆด้าน เช่น วัฒนธรรมทางการเมือง ค่านิยมทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอุปถัมภ์ และค่านิยมทางสังคมที่เกี่ยวกับเรื่องของความกตัญญู กตเวทิต์ ค่านิยมเกี่ยวกับความมีน้ำใจกว้างขวางและใจนักเลงค่านิยมเกี่ยวกับการแจกสิ่งของในลักษณะของทาน ฯลฯ ซึ่งจะเห็นได้จากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในการเลือกตั้งแต่ละครั้งของไทย จะมีรูปแบบและวิธีในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองและค่านิยมของสังคมไทย เช่น การหาเสียงโดยใช้ระบบหัวคะแนน การแจกสิ่งของ หรือการซื้อเสียง และมักพบว่า ผู้ที่ชนะการเลือกตั้งมักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย เป็นผู้ที่สามารถใช้ความเหลื่อมล้ำทาง

เศรษฐกิจ-สังคม และยังเป็นผู้ที่สามารถสร้างอำนาจและอิทธิพลโดยอาศัยโครงสร้างทางสังคมที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกัน และสามารถนำเอาสิ่งเหล่านี้ไปปรับใช้กับการหาเสียงของตนได้อย่างเหมาะสม

จากปัจจัยดังกล่าว จึงส่งผลให้การเลือกตั้งทั่วไปของไทยเต็มไปด้วยปัญหามากมาย โดยเฉพาะในช่วงของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเช่น ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียง การใช้อิทธิพล การใช้กลวิธีที่ทุจริตต่างๆของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือ การระดมคนไปเลือกตั้ง

การปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย และเป็น การปกครองที่ใกล้ชิด เกี่ยวพันกับชีวิตความเป็นอยู่และผลประโยชน์ของประชาชนโดยตรง ปรากฏการณ์ทุจริตการเลือกตั้งยังคงมีให้เห็น สิ่งต่างๆเหล่านี้ส่งผลให้การเมืองท้องถิ่นยังห่างไกลจากการเมืองที่มีความโปร่งใส ซึ่งมีให้เห็นในหน่วยการปกครองท้องถิ่นในทุกรูปแบบ

ประทีติ สัตตสูต (2549) ศึกษาวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ทางการเมืองแบบใหม่ ศึกษาเฉพาะกรณีทวารวดี

มีวัตถุประสงค์ เพื่อทบทวนความเป็นมาของเงินผันและแนวคิดพ่อนอุปถัมภ์และ ศึกษาถึงแนวโน้มผลกระทบที่มีต่อโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นและกลุ่มผลักดันทางการเมือง

จากการศึกษาพบว่า ทวารวดี ในจังหวัด จำนวน 53 จังหวัดทั่วประเทศ มี กระบวนการดำเนินงานในรูปของมาตรการงบประมาณในระยะสั้น ซึ่งได้รับการผลักดันโดย นักการเมืองจากส่วนกลางและมีลักษณะเป็นการใช้กลไกงบประมาณที่ไม่เป็นทางการเพื่อเชื่อมโยง ผู้นำรัฐบาลเข้ากับประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง โดยเป็นการกระทำที่ได้รับการเอื้อประโยชน์โดย ทิศนคติของสังคมไทยที่มีต่อลักษณะทางสังคมของผู้นำ กลไกอำนาจรัฐ การทำงานสื่อประชานิยม และมีผลต่อการลดบทบาทของกลุ่มอิทธิพลในท้องถิ่น รวมทั้งกดดันให้กลุ่มผลักดันทางการเมือง ในท้องถิ่นได้เกิดการยึดโยงเข้ากับเครือข่ายอุปถัมภ์ทางการเมืองในระดับภาค

การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ยังได้กลายเป็นปัจจัยทางการเมืองที่สำคัญ ในการเข้าช่วงชิงอำนาจทางการเมืองของกลุ่มต่างๆ เพราะเครือข่ายและแวดวงของระบบ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในท้องถิ่น นั้นมีศักยภาพเพียงพอที่จะถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นฐานคะแนน เสียงสำหรับนักการเมืองได้ และแสวงหาประโยชน์ให้กับพรรคพวก และสร้างเงื่อนไขในการ แลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับหน่วยการเมืองจากภายนอกโดย อาจจะอุปถัมภ์ในรูปของเงินสด โครงการงบประมาณหรือ การช่วยเหลือด้านต่างๆ สำหรับผลตอบแทนที่ได้ เช่น คะแนนเสียง การ สนับสนุนทางการเมืองความจงรักภักดี

สุรเดช ครอบแก้ว (2550) ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการซื้อเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษากรณีเทศบาลตำบลพบพระ จังหวัดตาก

ซึ่งงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษารูปแบบและวิธีการซื้อเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (2) ศึกษาผลของการซื้อเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีต่อการเมืองในเขตเทศบาลตำบลพบพระ จังหวัดตาก (3) เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการซื้อเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ผลการวิจัยพบว่า (1) ในเขตเทศบาลตำบลพบพระ จังหวัดตาก รูปแบบและวิธีการซื้อเสียงเลือกตั้งมักกระทำในสองลักษณะ ได้แก่ รูปแบบทางตรง ได้แก่ การแจกเงินและสิ่งของผ่านหัวคะแนน และรูปแบบทางอ้อม ได้แก่ การบริจาคเงินผ่านองค์กรต่างๆ เช่น โรงเรียน วัด โดยคำนึงถึงสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น (2) ผลของการซื้อเสียงเลือกตั้งที่มีต่อการเมืองในเขตเทศบาลตำบลพบพระจังหวัดตาก พบว่า ผลที่เกิดจากการใช้เงินซื้อเสียงมิได้เป็นการสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น การสร้างค่านิยมในเรื่องการซื้อเสียงเป็นบ่อเกิดความเห็นแก่ตัวของคนและการเห็นเงินสำคัญกว่าระบอบประชาธิปไตย ส่วนผลที่ก่อให้เกิดความแตกแยกทางสังคมพบว่า มีการแบ่งฝ่ายทางการเมืองมีการทะเลาะกันระหว่างเครือญาติในทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลพบพระ จังหวัดตาก และมีการโจมตีคู่แข่งทางการเมือง (3) การแก้ไขปัญหาการซื้อเสียงเลือกตั้งควรมีการปรับปรุงกฎหมายโดยเพิ่มบทลงโทษผู้กระทำผิดให้หนักขึ้นเพื่อให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ยุติธรรม รณรงค์ให้ประชาชนรู้ถึงผลเสียของการซื้อเสียงเพื่อสร้างมิติใหม่ทางการเมืองและปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักการใช้อำนาจของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

วิธีการใช้เงินในการเลือกตั้ง ในกรณี โรคร้อยเอ็ด พบว่า เงินที่ใช้จ่ายในการหาเสียงส่วนใหญ่จะใช้จ่ายเงินวงเงินที่กฎหมายกำหนด ซึ่งนอกจากจะเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งองค์กรในการหาเสียงเลือกตั้งและวิธีการหาเสียง การใช้เงินซื้อเสียงยังเป็นอีกค่าใช้จ่ายและทุบเงินซื้อเสียงในเขตที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีคะแนนนิยมน้อย มีเวลาจำกัด และมุ่งไปซื้อเสียงสู่กลุ่มเป้าหมายที่ชอบนอนหลับทับสิทธิ์และมีการศึกษาน้อย

บทบาทของเงินกับการเลือกตั้ง ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งตามที่กฎหมายบัญญัติเงินทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในหมู่ผู้สมัครรับเลือกตั้งมากขึ้นทุกที

ในกระบวนการซื้อเสียงมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกันอยู่ 4 ประการ คือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตัวแทนผู้สมัครหรืออีกนัยหนึ่งคือหัวคะแนน ผู้ลงคะแนนเสียง และ เงิน หรือผลประโยชน์ต่างๆ องค์ประกอบดังกล่าวมีความสำคัญเท่าๆ กันจะขาดความต่อเนืองอย่างหนึ่งอย่างใดมิได้ เพราะจะทำให้กระบวนการซื้อเสียงได้ผลน้อย

รูปแบบการซื้อเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ รูปแบบการซื้อเสียงทางตรง และรูปแบบการซื้อเสียงทางอ้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการซื้อเสียงทางตรง อาจกระทำได้โดย การซื้อคะแนนเสียงผ่าน กำนันและ ผู้ใหญ่บ้าน การซื้อเสียงโดยผ่านหัวหน้าคะแนน การซื้อคะแนนเสียงโดยอามิสสินจ้างและคำมั่นสัญญา ต่างๆ การซื้อบัตรประจำตัวประชาชน

รูปแบบการซื้อเสียงทางอ้อม เป็นวิธีการที่ซับซ้อน ได้แก่ การจัดหาหรือนำพาคนไป ลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้ง การแจกสิ่งของและการสร้างสาธารณประโยชน์ การสร้าง สาธารณประโยชน์เพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนน การบริจาคเงินผ่านองค์กรหรือบุคคล

กล่าวโดยสรุป การซื้อคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ ในการระดมเสียงมาสนับสนุน เพื่อให้ตนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง จุดประสงค์หลักของการซื้อ เสียงคือการใช้จ่ายเงินรูปแบบต่างๆ ผ่านระบบหัวหน้าคะแนนเพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนเสียง การซื้อ คะแนนเสียงมักเกิดขึ้นในพื้นที่ที่โครงสร้างทางสังคมเป็นระบบความสัมพันธ์ส่วนตัวและหรือ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ประชาชนยึดมั่นในค่านิยมที่เอื้อต่อการซื้อเสียง เช่น ความเกรงใจ ความ เคารพในผู้อาวุโสและผู้มีอำนาจ ยึดถือวัตถุมากกว่าจิตใจ

14. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชลบุรีและอำเภอบ้านบึง

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย หรือ ริมฝั่งทะเลด้าน ตะวันออกของอ่าวไทย ประมาณเส้นรุ้งที่ 12 องศา 30 ลิปดา 13 องศา 34 ลิปดาเหนือ และเส้นแวง ที่ 100 องศา 45 ลิปดา ถึง 101 องศา 45 ลิปดาตะวันออก มีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ 1 ไปทางทิศ ตะวันออก ตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 สาย บางนา-ตราด ประมาณ 81 กิโลเมตร เนื้อที่ รวมทั้งจังหวัด ประมาณ 4,363 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,726,875 ไร่ การปกครองแบ่งออกเป็น 11 อำเภอ 92 ตำบล 677 หมู่บ้านและ การปกครองส่วนท้องถิ่นมีทั้งหมด 99 แห่ง ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่งเทศบาลเมือง 8 แห่ง เทศบาลตำบล 19 แห่ง องค์การบริหาร ส่วนตำบล 70 แห่งและ มีการปกครองรูปแบบพิเศษ 1 แห่ง ได้แก่ เมืองพัทยา

ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะอากาศแบบมรสุมเขตร้อน โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีฝนตกชุกในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งในช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ แต่เนื่องจากจังหวัดชลบุรีมีทำเลที่ตั้งติดทะเล ดังนั้นสภาพภูมิอากาศจึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

จังหวัดชลบุรีมีจุดเด่นในด้านการคมนาคมขนส่ง ที่มีระบบการคมนาคมการขนส่ง ทั้งถึงและสะดวกในทุกด้าน และมีโครงการพัฒนาลินค้าจากท่าเรือน้ำลึกสัดหีบท่าเรือน้ำลึกและ

นิคมอุตสาหกรรมที่แหลมฉบัง และขนส่งสินค้าจากท่าเรือน้ำลึกนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด มีสนามบินอู่ตะเภา ซึ่งเป็นสนามบินพาณิชย์แห่งหนึ่งของประเทศ และในด้านการท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อ มีสถานที่ท่องเที่ยว ตากอากาศและสถานที่บันเทิงครบวงจร

ข้อมูลทั่วไปของอำเภอบ้านบึง

" บ้านบึง " เริ่มแรกเดิมที เป็นชื่อวัดบึงล่างหรือวัดไร่บ้านบึงที่ปัจจุบันนี้รู้จักกันในนาม " วัดบึงบวรสถิต " ซึ่งถือว่าเป็น แหล่งชุมชนดั้งเดิมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2462 จวบจนเวลาผ่านไปล่วงเลย มาถึงปี พ.ศ. 2464 อำเภอบ้านบึงจึงได้ถูกยกฐานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภอบ้านบึงและจัดสร้างที่ว่าการอำเภอบ้านบึงขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2481

สภาพทั่วไปของอำเภอบ้านบึง

โดยทั่วไปนั้นในพื้นที่บ้านบึงจะมีลักษณะเป็นที่ราบสูงสลับเนินเขาชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพาะปลูกมันสำปะหลัง ทำนาและทำไร่สิ่งที่เกิดตามมาจึงกลายเป็นเรื่องของธุรกิจการค้าน้ำตาลซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้จากการเกษตรกรรมในพื้นที่ทำการเพาะปลูกนั่นเอง เมื่อกิจการการค้าเริ่มเกิดขึ้นในพื้นที่ การค้าขายอื่นๆจึงเกิดตามมาทำให้เมืองบ้านบึงเริ่มแปรสภาพเป็นเมืองที่มีการค้าขายมากขึ้นประกอบกับมีการอพยพถิ่นฐานเข้ามาของชนชาวลาวและชาวจีนเพิ่มขึ้นมากขึ้น ชุมชนบ้านบึงจึงเริ่มขยายตัวกลายเป็นเมืองบ้านบึงนั่นเอง

อำเภอบ้านบึง ตั้งอยู่ทางตอนกลางของจังหวัดชลบุรี มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่การปกครองข้างเคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบ้านนาโพธิ์และอำเภอนนทบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอบ่อทองและอำเภอหนองใหญ่
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอหนองใหญ่และอำเภอสรรพยา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอสรรพยาและอำเภอเมืองชลบุรี

อำเภอบ้านบึงแบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 8 ตำบล 52 หมู่บ้าน ได้แก่

1. ตำบลบ้านบึง ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน
2. ตำบลคลองก้ว ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน
3. ตำบลมาบไฟ ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน
4. ตำบลหนองซำซาก ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน
5. ตำบลหนองบอนแดง ประกอบด้วย 6 หมู่บ้าน
6. ตำบลหนองซาก ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน
7. ตำบลหนองอิฐ ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน
8. ตำบลหนองไผ่แก้ว ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ท้องที่อำเภอบ้านบึงประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 11 แห่ง ได้แก่

1. เทศบาลเมืองบ้านบึง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านบึง
2. เทศบาลตำบลหนองไผ่แก้ว ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลหนองไผ่แก้ว
3. เทศบาลตำบลหัวกุญแจ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลคลองกิ้ว
4. เทศบาลตำบลหนองซาก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองซากทั้งตำบล
5. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านบึง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านบึง(เฉพาะนอกเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง)
6. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองกิ้ว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองกิ้ว(เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลคลองกิ้ว)
7. องค์การบริหารส่วนตำบลมาบไผ่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลมาบไผ่ทั้งตำบล
8. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองซำซาก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองซำซากทั้งตำบล
9. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบอนแดง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองบอนแดงทั้งตำบล
10. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองอิรุณ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองอิรุณทั้งตำบล
11. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไผ่แก้ว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองไผ่แก้ว (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลหนองไผ่แก้ว)

